

L'ORGUE JEAN PIERRE CAVAILLÉ (1796-1802) DE LA CATEDRAL DE VIC. DADES DOCUMENTALS PER A LA SEVA RECONSTRUCCIÓ

MIQUEL GONZÁLEZ

Professor superior d'orgue, clavicèmbal i llenguatge musical
Professor d'orgue del Conservatori Municipal i Professional de Lleida
Organista de les esglésies de Sta. Anna de Barcelona i Sta. Maria de Badalona

*The Organ of Jean Pierre Cavallé (1796-1802) in the Cathedral of Vic:
Documentary Information for its Restoration*

A les acaballes del s. XVIII, els bisbes de Vic emprenen una de les actuacions més importants en la història de la seva diòcesi: la construcció d'una nova catedral seguint les directrius de l'arquitecte vigatà Josep Morató i Codina. Per aquest motiu, es contractarà l'orguener francès Jean Pierre Cavallé l'any 1796 per a la fabricació d'un gran orgue que s'ubicarà sobre el costat esquerre o de l'Evangeli del cor capitular, al centre de la nau central, als peus de la catedral. Aquest instrument es convertirà —juntament amb els de la catedral de Lleida (Ludwig Scherrer, 1773 i 1779)— en un dels orgues més grans i espectaculars de la geografia catalana de l'època.

Paraules clau: Orgue, orguener, Jean Pierre Cavallé, catedral de Vic.

In the late 18th century, the bishops of Vic embarked on one of the most important activities in the history of their diocese: the construction of a new cathedral following the guidelines of the Vic architect Josep Morató i Codina. For this reason, in 1796 they hired the French organ builder Jean Pierre Cavallé to build a large organ on the left-hand or Gospel side of the chapter choir, in the middle of the central nave, at the foot of the cathedral. This instrument became —along with those from the cathedral of Lleida (Ludwig Scherrer, 1773 and 1779)— one of the largest and most spectacular organs in Catalonia at the time.

Keywords: Organ, organ builder, Jean Pierre Cavallé, cathedral of Vic.

Introducció

A les acaballes del s. XVIII, els bisbes de Vic Antonio Manuel de Artalejo (1777-1782) i Francesc de Veyan i Mola (1783-1815), juntament amb el Capítol de la catedral, emprenen una de les actuacions més importants en la història de la seva diòcesi: l'enderrocament de l'antiga catedral romànica —consagrada per l'abat Oliba l'any 1038— per construir-ne una de nova i molt més àmplia, seguint les directrius de l'arquitecte vigatà Josep Morató i Codina. Per aquest motiu, el bisbe Veyan contractarà l'orguener francès Jean Pierre Cavallé l'any 1796 perquè construeixi un gran orgue que ubicaran sobre el costat esquerre o de l'Evangeli del cor capitular, al centre de la nau central, als peus de la catedral.

Aquest instrument es convertirà —juntament amb el de l'Evangeli de la catedral de Lleida (Ludwig Scherrer, 1773)— en un dels orgues més grans i espectaculars de la geografia catalana de l'època. D'aquí la gran importància de donar a conèixer el seu procés de construcció (en les vessants tècnica, administrativa, burocràtica i econòmica) i tota la seva evolució estructural mitjançant el pas dels diferents orgueners que van tractar de mantenir-lo en bon estat i, fins i tot, de modernitzar-lo.

Joaquim Salarich escriu l'any 1854: «*Arrimado a las cuatro primeras [columnas] está el coro que, magestuoso en el conjunto, nada ofrece de particular en sus partes, a no ser el magnífico órgano que a su mano izquierda está colocado, notable por la perfección de sus voces, en especial de las llamadas humanas. Esta obra, de D. Pedro Juan Cavaller, es quizá uno de los mejores sino el primer órgano de Cataluña*».¹

Malauradament, aquest monumental instrument desapareixerà el juliol de 1936, consumit pel foc, juntament amb tot el mobiliari de la catedral neoclàssica.

Amb aquest treball, l'autor vol conscienciar i reivindicar a les jerarquies, a la societat i a les entitats i administracions locals vigatanes la recuperació i dignificació de l'antiga esplendor organística catedralícia.

Abreviatures

Arxius consultats:

ABEV	Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic
ACA	Arxiu de la Corona d'Aragó
ACG	Arxiu Capitular de la Catedral de Girona
ACOS	Arxiu Comarcal d'Osona
AHPB	Arxiu Històric de Protocols de Barcelona
BC	Biblioteca de Catalunya
EAVM	Eresbil-Archivo Vasco de la Música
IAAH	Institut Amatller d'Art Hispànic
UB-Bib	Universitat de Barcelona - Biblioteca

Fons específiques de l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic (ABEV)

AC	Administració del Comú
FCV	Fons Capitular de Vic
FNV	Fons Notarial de Vic
LP	Liber Porterii
LS	Libris Secretariatus
OB	Obra
OS	Obra de la Seu
ST	Sagristia i Tresoreria
TR	Tresoreria

El bisbat de Vic a les acaballes del s. XVIII

A finals del s. XVIII, el bisbat de Vic s'estenia en una extensa franja de la Catalunya Central que anava des del Ripollès, el Collsacabra i les Guilleries fins a la Segarra i la part nord-est de la Conca de Barberà, passant per les comarques d'Osona, el Bages i l'Anoia.

1. SALARICH, Joaquín. *Vich, su historia, sus monumentos, sus hijos y sus glorias*. Vic: Imp. de Soler Hnos., 1854, p. 224.

Orgue Jean Pierre Cavallé de la catedral de Vic (1796) (IAAH).

En aquesta època, el bisbat i la ciutat de Vic participaven d'una forta expansió demogràfica i econòmica. En el terreny administratiu i jeràrquic constava d'un oficialat amb seu a Vic i de 5 deganats (Sant Joan de les Abadesses, Manresa, Igualada, Prats de Rei i Santa Coloma de Queralt), 214 parròquies, 104 sufragànies i 243 capelles.

Concretament, l'any 1787 la diòcesi superava en poc els 100.000 feligresos, i disposava de 903 eclesiàstics amb una relació de 111 habitants per religiós de mitjana, per sota de l'índex general del Principat. L'any 1798, la ciutat allotjava 1.500 llars i 2.000 famílies, on s'oficiaven anualment 75 matrimonis, 150 batejos i 80 defuncions.

El resultat d'aquesta bonança econòmica és una expansió constructora que es va desenvolupar per tot el territori diocesà. Es van construir 31 noves esglésies i se'n van ampliar moltes de les ja existents, amb importants obres de reparació o condicionament interior (treballs d'obres menors —si més no— en 68 parròquies). Només cal recordar l'enorme edificació de la catedral empresa en aquests anys.² Aquesta nova i darrera seu episcopal serà la que gaudirà dels sons del monumental orgue de Jean Pierre Cavaillé.

Els orgues de l'antiga catedral romànica de Vic

L'antiga basílica romànica era un gran edifici de planta de creu llatina que disposava d'una única nau força allargada i estreta (que correspondria a l'amplada de l'actual), amb un cor capítular ubicat a la meitat, com correspon a les seues episcopals ibèriques.

Les primeres dades documentals sobre l'existència d'un orgue es remunten a dates anteriors a l'any 1333.³ Concretament, en la reunió capitular del 30 de maig d'aquest any, els canonges decideixen construir-ne un de nou, posant a la venda l'antic. Aquest nou es fabricarà a Barcelona, se'n desconeix el nom del constructor.

Més endavant, entre els anys 1404 i 1406, s'encarregarà un orgue nou a Francesc Albareda⁴ (beneficiat i organista de la mateixa seu) pel qual cobrarà cent florins. Aquest instrument es va canviar de lloc el 1417 pel trasllat del cor capítular des de l'altar major a la meitat de la nau central,⁵ i es col·locà penjat en el mur interior de la nau.

És probable que la catedral disposés simultàniament de dos o més orgues. Serien els que rebrien el nom d'*òrgans majors* (que seria el construït per Albareda) i *òrguens petites* (que els trobem reflectits en diferents pagaments de reparacions: l'any 1415 per aluda; el 1486 *per fer adobar les manxes del orga petit*, i el 1507 *foren despeses per los cuiros de les manxes del orga menor*).⁶ Aquesta diferencia-

2. GIRBAU TÀPIES, Valentí. *El bisbat de Vic a l'època del bisbe Veyan (1784-1815)*. Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona, 1993, p. 359-361.

3. GUDIOL CUNILL, Josep. «De organistes y organers de la catedral de Vich». *Butlletí del Centre Excursionista de Vich* [Vic], V (1928), p. 139.

4. GUDIOL CUNILL, Josep. «Un organista del segle XV». *Revista Catalana* [Barcelona], V (1921).

5. GUDIOL CUNILL, «De organistes...», *op. cit.*, p. 141.

6. *Ibidem*.

ció de noms ens fa pensar en diferents orgues que cohabitaven a la catedral amb un règim jerarquitzat. També hem de tenir present l'existència d'orgues portatius o transportables que s'utilitzaven en capelles sense instrument propi o per acompanyar la part musical de les processons.

L'any 1542, el Capítol vigatà encarregarà *unum pulcrum organum* per la part esquerra *del chor a un mestre de orga flamench*, Pere Flamenc (d'acord amb els que havia fabricat a Barcelona, a la catedral (1538) i a Santa Maria del Pi (1540)), sota la supervisió de *Petri Albert o Alberch, periti musici*.⁷ L'interior d'aquest orgue es protegirà per unes sarges o portes pintades per Pere Serafí, i disposarà d'orgue major i cadireta.⁸ A partir d'aquests moments, sí que coexistiran amb seguretat dos orgues: l'antic de Francesc Albareda (1404-1406) —a la part dreta del cor— i el nou de Pere Flamenc al seu davant.

L'instrument de Flamenc seguirà complint amb les seves funcions musicals sense cap esment de reparació fins al 1588, quan és netejat i afinat pel mestre Bordons⁹ per seixanta lliures¹⁰ (despeses que es repartiran entre diverses comptabilitats capitulars de fàbrica, aniversaris, tresoreria i comú).

L'orgue antic, i a causa del pas del temps, anirà patint un declivi inexorable com ho demostren els llibres d'obra i les actes capitulars quan indiquen que l'any 1561 es ven el seu *ferro*,¹¹ i el 1615 es procedirà al seu desmuntatge definitiu per por que es desplomi sobre el cor capítular:

[...] *atés que lo orga vell, qui està assentat en la part dreta de la Yglésia, de sobre lo cor té molts anys, a esta part no serveix y està totalment gastat y arruïnat, y la fusta de aquell, per la antiguitat, està consumida, amanassant molt gran perill [que] no caygue, [ja que] vindrà sobre lo dit cor y causa notable dany. Per çò, fonch determinat y conclós per dit Capítol [que] se desmarxe dit orgue y se aprofite lo stany y lo demás és en aquell [...]*.¹²

7. LP 6 (1515-1549) 31/6 f. 84r. FCV.

Pere Alberch i Ferrament (1517-1582), àlies Vila, fou organista de la catedral de Barcelona, molt cèlebre a l'època, i originari de la ciutat de Vic. GREGORI CIFRÉ, Josep Maria. «La nissaga dels organistes Vila i les famílies Vila, Alberch, Ferran i Ferrament de la ciutat de Vic al segle XVI». *Recerca Musicològica*, VI-VII (1986-1987).

8. Definició de «cadireta»: cos de l'orgue que usualment es col·loca al darrere o a sota (deriva del mot *cadira*) de l'organista, i correspon —generalment en els orgues mecànics— al primer teclat manual. Té una projecció de so molt directa i està situada en voladís, amb un disseny semblant a la caixa de l'orgue major. També existeix la «cadireta interior» que correspon al primer teclat manual però el cos del qual, en lloc d'estar en voladís, està a l'interior de l'orgue major, al seu basament.

Llibreta de l'orgue 1522-1544. OS 3/30. FCV.

9. No s'especifica de quin Bordons es tracta. Recordem que la nissaga està establerta a la ciutat de Solsona, i comptarà amb set membres actius entre els anys 1541 i 1646: Perris o Pere, Antoni, Josep I i II, Francesc I i II i Celdoni. Josep Bordons construirà l'any 1577 un orgue, juntament amb Pere Rabasta, per al monestir de Sant Francesc de Vic. TÀSIES PLANAS, Jordi. «Els Bordons: una família de Mestres de fer orgues de Solsona (s. XVI-XVII)». *Oppidum Revista Cultural del Solsonès* [Solsona], 1 (2001).

10. LS 1586-1630, 57/55 f. 18v. FCV.

11. OS 1516-1588, s/f. FCV.

12. LS 1586-1630, 57/55 f. 166r-166v. FCV.

Tot seguit anomenaré les intervencions més importants que es realitzaren a l'orgue gran de Flamenc.

L'any 1622, el frare agustí de Barcelona [Phillip] Jacob cobra per afinar-lo, reparar-lo i afegir-hi *uns nasarts* la quantitat de seixanta-nou lliures deu sous i dos diners que, com l'any 1588, es pagaran entre les comptabilitats del comú, pabordia, aniversaris i tresoreria en estar *la obra atenuada per los molts gastos*.¹³

L'any 1630, *lo orgue té necessitat de adobar i es procurarà en fer venir lo pare* [Antoni] Llorens per a que lo adobe.¹⁴

L'any 1632, *se ha resolt que se escrigue una lletra a mossèn* [Josep] Galtayres (Centelles, 1602-1644),¹⁵ *prevere de Centellas, que vingue a veurer los repasos que ha [de] menester lo orgue*.¹⁶

Les actuacions de fra Llorens i mossèn Galtayres no sabem amb certesa si es van realitzar.

L'any 1634, fra Aleix Agustí, carmelità, afina i *adoba* l'orgue durant quaranta-vuit dies. El Capítol visura l'instrument i *avian trobat que aquell stava molt ben afinat y ben posat [...]. An proposat dits S^{ors} Cang^s que lo dit fra Alex se ofereix en venir de dos en dos anys per afinar lo dit orga, donant-li per son treball sent reals. [...]. Se ha resolt que se accepte la oferta, ha dit fra Alex*.¹⁷

L'any 1645, *se ha ordenat als canonges aniversaris que procuren cercar alguna persona secular que sia plàtica y destre de adobar orgas per a que vingue a adobar lo de esta iglésia pus és tant menester*. L'orguener Francesc [II] Bordons († 1650) de Solsona presenta un memorial per posar en ordre l'instrument per la quantitat de 400 lliures, si bé el Capítol refusa la proposta i es conforma amb només una simple afinació.¹⁸

L'any 1651, en consell capitular, *los comissaris elegits per a consertar lo preu de afinar lo orga ab mestre* [Francesc] Galtayres (Centelles, 1615-1687)¹⁹ *van referir que lo dit Galtayres no volia adobar-lo sinó és donant-li tres centas lliuras o a lo menos dos centas lliuras de preu fet y lo estany de nou flautes per la chadireta y un manxador per lo temps quel adobarà*. El Capítol decideix pagar-li pel treball dues-centes lliures i proporcionar-li l'estany per a les nou flautes i el manxador. Els treballs s'estenen fins al desembre de l'any 1653 *per respecte del contagi fou a esta ciutat de Vic*.²⁰

13. LS 1586-1630, 57/55 f. 223v, 235v i 239r. FCV.

14. LS 1586-1630, 57/55 f. 369r. FCV.

15. GALOBART SOLER, Josep. «L'orguener Mossèn Josep Galtaires (1602-1644) i la contractació, construcció i financiació de l'orgue de la parroquial de Centelles (1633-1640)». *Anuari de l'Orgue* [Barcelona - Associació Catalana de l'Orgue], III (2004-2005).

16. LS 1630-1641, 57/56 f. 54v i 99v. FCV.

17. OS 1634-1641, 3/21 f. 21v-22v; LS 1630-1641, 57/56 f. 100v. FCV.

18. LS 1641-1648, 57/57 f. 125r, 141r i 145v. FCV.

19. Vegeu nota 17.

20. LS 1648-1652, 57/58 f. 264v i 268v; LS 1652-1654, 57/59 f. 128r. FCV.

El 10 de juny 1689, el religiós trinitari calçat Bartomeu Triay (Menorca, ? - Olesa de Montserrat, 1711 o 1716),²¹ actiu entre 1666 i 1710, acorda amb el Capítol que *posarà, acomodará, adobarà y a tot punt afinarà [...]. lo orga, cadireta, secrets, psalmers, de la present iglésia, fent en ells y fabricant tot allò que serà necessari y útil per la armonia y concert de la música y orga*. El contracte no concreta els treballs que hi realitzarà Triay. Tan sols detalla que construirà tres manxes noves perquè l'orgue i la cadireta tinguin *lo vent necessari i insisteix que tindrà [que] adobar, afinar y en bona forma posar los dits orga y cadireta*, treballs de consideració ja que se li pagarà la quantitat respectable de mil lliures barcelonines en el termini d'un any. Un tret important del contracte és que anomena que *en lo orga gran hi ha set registres y a la cadireta altres set*, amb la qual cosa ens podem fer una lleugera idea de la seva disposició.²² Segons les actes capitulars, el trinitari ha treballat les *trompetillas* de l'orgue. Finalment, el 16 de novembre de 1690, el frare comunica al Capítol que l'orgue ja està *refinat y posat en punt, que no y falta res* i que es pot iniciar la visura per part dels experts o *personas que més entengan en aqueixa matèria*.²³

L'any 1698, un religiós anònim el recompon durant un mes.²⁴

La propera intervenció a l'orgue, també anònima, serà l'any 1711, a càrrec d'un *mestre de adobar orgas lo qual és [de] gran habilitat*, al qual se li pagaran cent quaranta lliures per netejar-lo, afinar-lo i afegir-li un registre de corneta magna.²⁵

Com he comentat anteriorment, Pere Serafí va pintar les portes de l'orgue l'any 1537. Sembla que l'instrument seguiria disposant almenys de portes, ja que l'any 1722 es paguen set sous *per la corda de tançar l'orga*.²⁶

Després de gairebé 35 anys de la intervenció d'en Triay, tornem a patir seriosos problemes. El 6 de desembre de 1726, el Capítol acorda compondre'l per un *mestre de Barcelona*.²⁷ Aquest orguener serà Josep Boscà (València, ? - Barcelona, 1733),²⁸ que es desplaçarà a Vic pels volts del 3 de gener de 1727.²⁹ Després de reconèixer l'instrument i assignar-li un pressupost de 613 lliures,³⁰ Boscà signarà contracte amb els obrers, indicant-hi que la feina encarregada tindrà una durada de tres mesos i serà la de construir un flautat nou de 14 palms d'estany, un flautat de 14 palms de fusta, una corneta magna,³¹ nou tubs de contres de 28 palms, el secret³² principal, un teclat de marfil, el *temblant* de fusta, un sostre de

21. Trasllat del cadàver de Triay des d'Olesa al convent de Barcelona. Fons Monacals. Hisenda. Volums 3177, f. 254. ACA.

22. OS 3/27, fulls solts. FCV.

23. LS 1688-1695, 57/65 f. 116v i 151r. FCV.

24. LS 1695-1701, 57/66 f. 136v i 138r. FCV.

25. LS 1707-1719, 57/68 f. 134v i f. 136r. AC 1704.1719, 54/261 f. 106r. FCV.

26. OS 1700-1758, 3/25 bis s/f. FCV.

27. LS 1719-1737, 57/69 f. 140v. FCV.

28. Patriarca de la nissaga Boscà, orgueners actius a gran part de Catalunya entre 1688 a 1787.

29. LS 1719-1737, 57/69 f. 140v. FCV.

30. LS 1719-1737, 57/69 f. 141v. FCV.

31. Malgrat que ja se n'hi va fer una l'any 1711.

32. Definició de «secret» o «salmer»: espai rectangular de fusta, dividit en canals, on es col·loca la tuberia que, mitjançant les corredores i les ventalloles connectades a l'arca de vent, distribueix l'aire vers cada tub.

fusta (per a la conservació interior de l'orgue), afinar tot l'instrument i renovar-li les manxes. Totes aquestes actuacions sumaran un total de 614 lliures i 4 sous. Per aquest acord ens podem fer una petita idea de les característiques tècniques de l'orgue: vuit notes amb el si bemoll (Do1 a Si1) de contres; teclats manuals de Do1 a Do5 amb octava curta; partició entre el Si/Do (la corneta magna és de set fileres amb 175 tubs, o sigui 25 teclades de mà dreta); i cossos d'orgue major i cadireta. Fins i tot s'hi afegeixen dos angelets de l'escultor Jacint Morató,³³ que cobrarà vuit lliures i vuit sous. El 30 d'abril de 1728 es dona per concloua l'obra de l'orgue.³⁴

Any 1727 - 6 d'abril.

Manual notarial de Feliu Sayol de Vic, any 1727, f. 82r-84r. FNV.

De y sobre la composició, fàbrica y nou adob y redrés del orga de la Sta Cathedral Iglésia de la present ciutat de Vich per y entre los I^{les} y Molt Reverents Señors Dr Joan Pau Senmartí y Dr Joseph Boixeda, pres tots dos y canonges de dita Iglésia Cathedral com a actuals Comuners del Mr Ire Capítol de la mateixa Iglésia Cathedral, Y en nom del Comú de aquell, en virtut de la expressa resolució y commissió per estas cosas a dits S^{ors} Canonges Comuners feta, de una, y Joseph Buscàs, mestre de orgas, ciutadà de Barcelona, de parts altre, se ha convingut, pactat y estipulat lo següent:

Y primerament lo dit Joseph Buscà, mestre de orgas, convé y en bona fe promet al dit Molt Ire y R^{nt} Capítol y per als dits I^{les} S^{ors} Canonges Comuners a estas cosas presents, que tindrà compost y adobat lo dit orga en lo modo, forma y manera que abaix se expressarà, dins lo termini de tres mesos pròxims y del dia present en avant comptadors.

Item és pactat y entre ditas parts expressament convingut que dit Buscà dega fer y posar lo flautat de la cara de catorze palms de antonació, tot de estany, quedant a favor del mateix Buscà la desferra del dit flautat vell que troba en dit orga: Y lo dit flautat nou deurà dins dit termini ésser posat y afinat per preu de cent y deu lliuras Barc^s.

Item així mateix és pactat, y entre ditas parts contingut, que dit Buscà dega fer lo flautat de fusta de catorze palms de entonació, unysonus de la cara, qual flautat deurà fer, ço és, la mitat de roure de Flandes y la altre mitat de fusta de melis de Tortosa, qual flautat deurà assentar, posar y afinar per preu de cent lliuras Barc^s.

Item així mateix, dins lo expressat termini, lo dit Joseph Buscà deurà fer, afinar y posar en dit orga la corneta magna, composta de cent setanta sinch flautes, totes de estany, y fer lo secret per dita corneta magna. Y assó per preu de seixanta sinch lliuras Barc^s.

Item lo predit Joseph Buscà deurà també fer, posar y afinar en dit orga nou contras novas, la major de las quals déu ésser de vint y vuyt palms de entonació junt ab lo secret per ditas contras, y éstas deuen ésser de fusta de melis de Tortosa, y assó per preu de trenta nou lliuras quatre sous Barc^s.

Item lo dit Molt Ire Capítol deurà donar y pagar al dit Joseph Buscà doscentas sinquanta lliuras Barc^s per lo treball, mans, bestreta y gasto de fer los porta-vents, canals, adobar y renovar las manxas, fer nova la pessa de la cara, fer lo teglat de marfil, fer també lo temblant de fusta, fer novas las respostas de fusta de melis de Tortosa per las sobreditas nou contras novas de vint y vuyt palms de entonació quals respostas deuran fer octava alta, deurà també afinar tot lo orga gran y cadireta, a gastos de ell dit Buscà mateix. De manera que lo dit Joseph Buscà, per las ditas doscentas y sinquanta lliuras Barc^s, deurà pagar no solament lo valor sino també lo transport de tots los materials així de estany com de fusta y altres qualsevols, y pagar també tots los treballs y gastos de fuster y demás necessari per dit adob y composició. Deurà emperó lo dit Molt Ire Capítol pagar ultra las ditas doscentas sinquanta lliuras tot lo que importarà lo treball y gasto de mestre de cases y demás pertanyent a son ofici de mestre de cases per lo referit adob y composició. Així mateix deurà pagar lo dit Molt Ire Capítol la obra de escultura que dit Molt Ire Capítol voldrà se fassa en dit orga. y no menos lo sostre de fusta que per la conservació del dit orga se deurà fer sobre de ell.

Item lo dit Molt Ire Capítol deurà donar y cedir a dit Joseph Buscà la desferra dels dits tres registres vells que en virtut del present contracte se deuen fer nous en dit orga.

No menos dit Molt Ire Capítol, a sos gestos, deu mantenir y donar al dit Buscà un manxador y llum per fer dita obra. Y així mateix un lloch o puesto capàs y competent per fer dit Buscà ab tots sos oficials, sa habitació. Y fer y terminar dita obra tant quant per ella estarà dit Buscà en la present ciutat de Vich y no altrament.

Item que dit Sor Joseph Buscà dega fer y posar nou lo secret principal, atés que lo vell es inútil y errat, de manera que no pot servir. Y per lo dit secret principal deurà lo dit Molt Ire Capítol donar y pagar al sobredit Buscà sinquanta lliuras Barc^s. Totas las quals quantitats sobre expressadas per dit Molt Ire Capítol al dit Buscà pagadoras prenen la summa de siscentas catorze lliuras y quatre sous Barc^s quals deurà lo mateix Molt Ire Capítol pagar al dit Buscà en mans suas pròpies ab tres diferents pagas o solucions: és a saber, doscentas lliuras lo dia present; altres doscentas lliuras quant dit Buscà vindrà a la present ciutat per fer dita obra; y las restants doscentas catorze lliuras y quatre sous Barc^s quant dit Buscà haurà acabat y conclós la dita obra despues emperó de vista, regoneguda y habilitada aquella per personas peritas a coneguda del dit Molt Ire Capítol.

Item dit Joseph Buscà promet que, passat un any de la conclusió y fí de dita obra, vindrà a la present ciutat de Vich per regonèixer y refinar en bona y deguda forma lo dit orga, pagant-li emperó dit Molt Ire Capítol lo gasto y

33. OS 1700-1758, 3/25 bis s/f. FCV.
34. LS 1719-1737, 57/69 f. 158v. FCV.

expensa de son viatge per ell, son fadrí y cavalcadura, no emperó salari ni dieta al dit Sr Joseph Buscà.

Item lo dit Sr Joseph Buscà promet estar de evicció de la dita obra y sa bondat. De manera que si en cosa alguna se trobarà viciada o defectuosa, dega dit Buscà refer-ho y esmenar-ho a sos propis gastos.

[...]

Però l'abril de 1730 es requerirà una altra vegada la presència de l'orguener barceloní Boscà per a l'ajustament dels clarins, una intervenció que suposarà una despesa de 75 lliures.³⁵ No sabem si aprofitarà els clarins existents o els construirà de nou perquè el 1731 s'anomena el *registre de clarins que se ha anyadit al orga o del registra de clarins [que] ha de venir a posar [Josep Boscà] a la present Iglésia*.³⁶ Sigui com sigui, aquest registre comportarà un seguit de problemes que s'estendran fins a l'any 1734 i que «heretarà», per mort de Josep Boscà el 1733, el seu *hareu*³⁷ Anton (Catalunya, ? - Barcelona, 1762), fill de l'anterior, el qual es farà càrrec del manteniment de l'orgue els anys 1743 i 1749.³⁸ En aquest darrer any hi afegirà un tercer teclat d'ecos amb un sol registre i una corneta a la cadireta, i tornarà a afinar els problemàtics clarins i la resta de l'instrument. L'import d'aquesta reparació és de 244 lliures 13 sous 6 diners cobrats entre abril i maig.³⁹

Cap llibre capitular no ens mostra cap més informació de l'orgue fins al mes de juny de 1765 quan es planteja una nova reparació de l'instrument, sobretot de la cadireta i dels *rebels* clarins de l'orgue major, aprofitant l'estada a la ciutat d'un *organé molt hàbil* que està treballant a l'instrument de l'església del Remei. Aquest orguener serà Ludwig [= Lluís] Scherrer (Suïssa, Lausana o Ginebra, ca. 1734⁴⁰ - Palma de Mallorca, 1803) que presentarà el juliol un pressupost (no localitzat) per a l'orgue de la seu on indicarà què s'ha de fer a la cadireta i *si se han de posar las trompetillas reals*, a banda de refer els clarins de l'*orga gran*. Tot plegat: 1.300 lliures. Davant d'aquesta xifra, força elevada, el Capítol *se reserva algun temps per prendre ulteriors informacions y per veurer com eixirà lo orga del Remy [de Vic]. Y que si [Scherrer] [...] se modera en lo preu que demana per lo que ha de fer en lo orga gran, [...] se concertarà*.⁴¹

L'agost de 1765, havent examinat l'instrument ja finalitzat del Remei i, a més a més, havent rebut informes molt favorables dels canonges Bojons i Sallès de la feina feta a la catedral de Girona, on Scherrer va treballar els anys 1764 i 1765,⁴² el Capítol vigatà li confiarà el seu orgue on treballarà fins al maig de 1766, data en la qual es donarà l'obra per visurada i conclosa.⁴³

35. LS 1719-1737, 57/69 f. 194v. FCV.

36. AC 1704-1814, 54/261 f. 119v; TR 1635-1805, 33/32 s/f. FCV.

37. AC 1704-1814, 54/261 f. 121v. FCV.

38. OS 1700-1758, 3/25 bis s/f; TR 1635-1805, 33/32 s/f; AC 1704-1814, 54/261 f. 129r. FCV.

39. OS 1700-1758, 3/25 bis s/f; AC 1704-1814, 54/261 f. 129r. FCV.

40. Informació tramesa gentilment pel Sr. François Delors de Ginebra (Suïssa).

41. LS 1753-1768, 57/71 f. 268r-268v. FCV.

42. OB 1764/1765 (2,e,27). ACG.

43. LS 1753-1768, 57/71 f. 284v. FCV.

L'any 1774 trobarem una nova intervenció per una quantitat de 150 lliures i 8 sous. Desconeixem el nom de l'orguener, al qual s'anomena *un fadrí hàbil* [= Jordi Vullen?].⁴⁴ El Capítol es planteja *mantenir lo orgue afinat y limpio donant cada any una vista*.⁴⁵ L'any 1775 el pintor Marià Colomer cobrava pel treball de pintar les portes de l'orgue⁴⁶ i aquest serà el darrer any en què trobarem notícies de l'antic instrument de la catedral romànica. Part d'ell, una petita quantitat de la canonada, s'integrarà en el que construirà Jean Pierre Cavallé.

Període d'interinatge del Capítol a l'església dels Dominics de Vic (1781-1803). Intervencions a l'orgue d'aquesta comunitat

El mes de novembre de 1781 ja es pren la resolució definitiva d'emprendre la gran reforma a la catedral. La seu interina del bisbat durant els anys que durin les obres serà l'església de *Santo Domingo* o dels PP. Dominics de Vic, en decisió capitular presa el 23 de novembre.⁴⁷ Els frares agraeixen al bisbe l'honor d'haver escollit el seu temple per sobre dels altres de la ciutat com a substituta de la catedral,⁴⁸ i estableixen un règim compartit d'ús d'espais entre les funcions episcopals i les de la comunitat per evitar incomodar-se mútuament.⁴⁹ Aquesta estada del bisbe i el Capítol vigatà s'allargarà fins al 15 de setembre de 1803, data de consagració de la nova catedral.

En aquest espai de temps, de 1781 fins a 1803, el Capítol es va fer càrrec de les despeses que es podien ocasionar en alguns dels elements del temple conventual. Una d'elles fou la de l'orgue, del qual es van anotar diverses dades mitjançant les actes capitulars i els llibres d'obra sobre les intervencions dels orgueners en aquest instrument. Desconeixem qualsevol característica original d'aquest orgue.

L'any 1783, l'orguener Jordi Vullen li repararà les manxes.

El 1785 trobarem dos pagaments més —per un total de 78 lliures i 15 sous— d'una reparació;⁵⁰ i el 1792, una altra per 25 lliures,⁵¹ totes dues anònimes però possiblement fetes per Jordi Vullen.⁵²

Però l'any 1797, i pel mal estat crònic de l'orgue, es va presentar un pressupost per arranjar-lo per la quantitat de 1.500 lliures, xifra incompatible amb la gran despesa que s'estava invertint en aquells moments a la fàbrica de la seu. Es va optar per fer-hi uns adobs, el menys costosos possibles. No s'esmenta el nom de l'orguener que els féu, però és probable que fos obra de Jean Pierre Cavallé (o del seu fill), malgrat que en aquelles dates treballaven a l'orgue de Santa Ma-

44. Orguener alemany, de nom original Jean George Vollen, que va arribar a Catalunya acompanyant Scherrer com a fadrí. Treballarà el 1772 i 1773 a El Collell. L'any 1783 ho farà als Dominics de Vic.

45. LS 1768-1779, 57/72 s/f. FCV.

46. ORDEIG MATA, Ramon. «El pintor Marià Colomer i Parés (Vic, 1743-1831)». *Ausa* [Vic], XXI/154 (2004), p. 482.

47. LS 1779-1789, 57/73 f. 56v. FCV.

48. LS 1779-1789, 57/73 f. 57v. FCV.

49. LS 1779-1789, 57/73 f. 61r. FCV.

50. OS 1758-1878, 3/26 f. 113r i f. 122v. FCV.

51. OS 1758-1878, 3/26 s/f. FCV.

52. Jordi Vullen treballa a Sant Pere de Ripoll el 1785 i el 1792.

ria del Mar de Barcelona. Finalment es van pagar prop de 40 lliures per afinar i *compondrer* l'orgue.⁵³

La darrera intervenció documentada, el juliol de 1802, fou també de Cavallé que reparà les manxes.⁵⁴

I fins aquí les dades disponibles de l'orgue conventual dels Dominics entre 1781 i 1803.

La nova catedral de Vic

Des de principi del segle XVII, va existir la voluntat per part de les jerarquies eclesiàstiques vigatanes de transformar l'antiga catedral romànica en una nova seu molt més àmplia i apta per a esdeveniments religiosos de gran format, ja que la seva estructura (l'estretor de la nau única i la ubicació del cor capítular al centre, a banda dels desnivells considerables del terreny) entorpia i dificultava enormement el desenvolupament d'actes litúrgics: *el coro era largo y estrecho, y sobremanera angostos dos pasadizos por los que se pasaba al ante coro y crucero*.⁵⁵ Un primer pas va ser edificar la capella de Sant Bernat Calbó, al costat del campanar, amb el projecte de crear posteriorment una nau de capelles.

Però no fou fins a l'arribada del bisbe Manuel de Artalejo, el 8 de juny de 1777, després de molts anys d'incertesa sobre refer o no la fàbrica de la seu, que es va impulsar una nova distribució de la catedral amb el projecte d'ampliar-la pel costat dels claustres, traslladant-los uns quants metres més allunyats d'on eren originalment. Davant de les dimensions que anaven adquirint les obres, es va iniciar un debat intens sobre si calia modificar el vell edifici o ser més pràctics i enderrocar-lo totalment, construint-ne un de nova planta. En un primer moment es va decidir conservar la fàbrica romànica i engrandir-la, seguint dictàmens de la Real Academia de San Fernando de Madrid.⁵⁶ Però després de la mort del bisbe Artalejo (1782) es va modificar el projecte per una fàbrica absolutament nova, conservant determinades parts (com la capella de Sant Bernat del s. XVII i el cloquer romànic) i enderrocant la resta. D'aquesta època, doncs, es van salvar els claustres superior i inferior (reformats i traslladats), el campanar i la cripta (que va ser segellada i enterrada). La importància de la despesa obligà a un esforç econòmic enorme tant al bisbe com al Capítol.

El temple actual, obra de Josep Morató i Codina, antic mestre d'obra de l'antiga seu des del 1772, fou consagrat el 15 de setembre de 1803 i és una gran construcció de línies neoclàssiques.

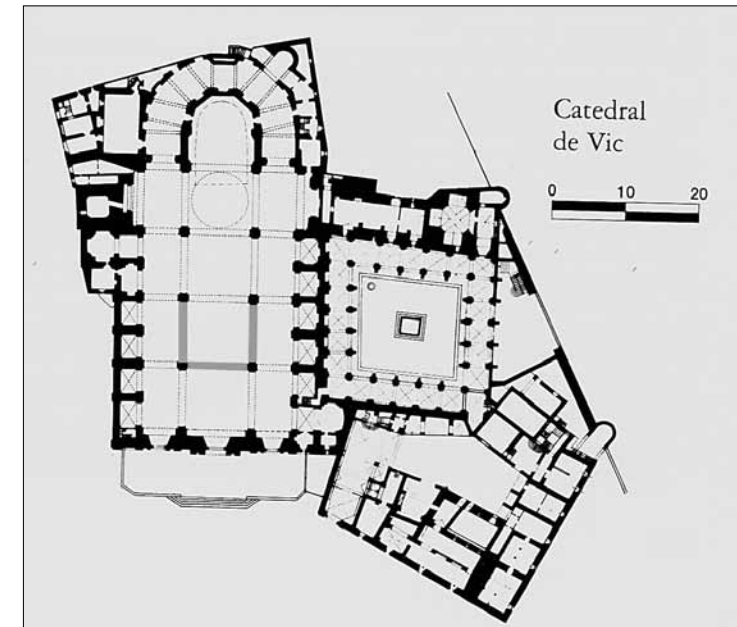
El cor va continuar al centre de la nau major —com era costum— però es va destruir el cadirat gòtic que va ser substituït per un altre de més sobri, esculpit per

53. AC 1704-1814, 54/261 s/f; OS 1758-1878, 3/26 f. 125v; ST 1795-1797, 35/48 f. 110. FCV.

54. OS 1758-1878, 3/26 f. 130r. FCV.

55. *Relación de las festivas demostraciones con que la ciudad de Vich manifestó su religión, su piedad, y su regocijo con motivo de la consagración de su nueva Iglesia Catedral, que se hizo el día 15 de setiembre de 1803 / ordenola el D. D. Segismundo Pou y Comella de Palau*. Vic: Dorca [1803 o post.]. Biblioteca de Catalunya: Fullets Bonsoms (3653), p. 6.

56. El permís d'obres es va comunicar al bisbe el 13 de novembre de 1781.

Planta de la nova catedral de Vic. Col·locació del cor capítular i l'orgue.

Agustí Gaig.⁵⁷ *En la parte del Evangelio está colocado el órgano, que es muy fino y bueno; se compone de 53 registros y el total de sus flautas es 3472, fabricado por D. Pedro Juan Cavaller, domiciliado en Barcelona. [...] En la parte opuesta del órgano hay un espacio muy capaz para la música, con su barandilla correspondiente a la del órgano*.⁵⁸

El nou orgue Jean Pierre Cavallé (1796-1802)

1. L'orguener. Vida i obra

El cognom Cavallé-Coll és cèlebre en el món de la música per ser el llinatge d'una família de constructors d'orgues. Una àmplia bibliografia, essencialment francesa i centrada principalment en la figura de l'Aristide, nét de Jean Pierre, s'estén per quatre generacions que, entre els segles XVIII i XIX, van revolucionar la fabricació d'orgues i van inventar nous sistemes que perfeccionaven de manera notable aquests instruments. Ja començat el segle XX, la firma Cavallé-Coll era encara la més important empresa constructora d'orgues d'Europa i havia aconseguit el reconeixement internacional.

57. LS 1793-1805, 57/75 f. 136. FCV.

58. *Relación de las festivas demostraciones...*, *op. cit.*, p. 17.

És també ben conegut —entre els historiadors de la música— que tres generacions d'orgueners Cavaillé (Joseph Cavaillé, Jean Pierre Cavaillé i Dominique Cavaillé-Coll) tingueren estrets lligams amb Catalunya, on van passar parts importants de les seves vides i on van deixar la seva empremta en la construcció de diversos instruments.⁵⁹

La família Cavaillé era originària de Gaillac —una vila situada al Midi francès, a la regió d'Albi— i es remunta als volts de 1700. L'iniciador de la nissaga *orguenera* serà Joseph Cavaillé, frare dominicà, deixeble de l'orguener Jean Esprit Isnard, que posteriorment ensenyarà l'ofici de *facteur d'orgues* al seu nebot Jean Pierre (nascut l'11 d'octubre de 1743).

A finals de 1765, Joseph Cavaillé viatjarà a Barcelona amb el seu nebot amb el propòsit de construir l'orgue del convent dominicà de Santa Caterina. Però a mig començar, per causes que desconeixem, l'oncle ha de retornar a Tolosa de Llenguadoc, deixant a càrrec de l'obra el jove nebot, fet que provoca dins de la comunitat de Santa Caterina un cert recel i desconfiança:

*Lo diumenge primer de 8bre [de 1766], Festa del Rosari de M^a S^{ma}, comensà a tocar la cadireta del orga nova. En 15 de 8bre de 1765 se havia resolt adobar la orga, y [en] dia 16 de janer de 1766 sa havia resolt fer-la nova, segons la planta que ora té. Est orga nou fou fet per un religiós de Obediència del nostre convent de Tolosa ques diu fr Cavaller y per un nebot seu que tambe se diu m^r Cavaller. Despues que lo religiós de Obediència agué traçat y treballat un poch en lo orga, marxà a Tolosa y quedà aquí son nebot per proseguir-la y acabar-la com en effecte lo executà. Pero ell non sabia molt y, segons las veus dels religiosos y altrás, dins breus anys, lo orga no valdrà res. Lo temps ho dirà.*⁶⁰

Tradicionalment, s'ha atribuït a Jean Pierre l'autoria de l'orgue del convent dels PP. Mercedaris de la mateixa ciutat catalana l'any 1766 però, personalment, no he trobat cap referència que ho confirmés.

Dues descripcions molt interessants, que ens poden ajudar a formar-nos una lleugera idea —si més no— de la decoració dels mobles d'aquests instruments, són les que ens relata el Baró de Maldà a les seves cròniques de la ciutat de Barcelona, en el recull *Viles i ciutats de Catalunya*, on explica l'interior del temple del convent de Santa Caterina:

Lo orga és modern, primorosa sa hechura, com torretas, y molta escultura, dorat tot ell y gran, col·locat sobre de una arcada rodona y capella,⁶¹ ab un portal de eixida als claustros, a la part de l'Evangelí, havent-hi una tribuna ab

59. Els únics orgues supervivents són part del de la basílica de Castelló d'Empúries i el de la parròquia de Torroja del Priorat. Els altres desaparegueren per desamortitzacions i guerres.

60. *Lumen Domus o Annals del Convent de Santa Catharina de Barcelona* (volums I-II-III). Ms.1007, f. 438. UB-Bib.

61. Encara el 1782 escrivia a la versió de la Biblioteca de Catalunya núm. 2543: «*orga modern y tot dorat de primor, bé que esgarrat en quant a sa flauteria, excepto la cadireta, que rehisqué bé.*»

*celosias sens dorar al costat de l'orga, y doradas tribunas ab celosias de fusta ab proa labor de escultura [...].*⁶²

i del convent de Mercedaris:

*Lo orga encara no està del tot acabat, a la hechura la cadireta a la de Santa Catarina, novament tret del mitg del cor y posat a un costat immediat al dit cor en la primera tribuna, fent-se altre igual a la de la altre part frente, y actualment se hi treballa.*⁶³

En aquestes dates, Jean Pierre Cavaillé va conèixer Maria Francesca Coll i Artimbau (filla d'Onofre —*teler*— i d'Antònia) a Barcelona, on es va casar el 12 de febrer de 1767,⁶⁴ per instal·lar-se posteriorment a Tolosa de Llenguadoc (França). D'aquesta unió va néixer Dominique-Hyacinthe (1771-1862).

La seva fama com a orguener s'anirà estenent per aquesta regió francesa i Cavaillé rebrà nombrosos encàrrecs, entre els quals cal remarcar el de Saint Guilhem-le-Désert-Abadia de Gellone (1789, inacabat per l'esclat de la Revolució Francesa), relacionat més endavant amb l'orgue nou de la catedral de Vic.

Francesca Coll va morir el 1780 i Jean Pierre Cavaillé, que es va casar el mateix any amb Marguerite Fabry, va encetar una vida nòmada sobre la construcció, reparació i manteniment d'orgues. Durant aquest període va conèixer l'obra del benedictí Dom Bedos de Celles (1709-1779), autor de *L'Art du facteur d'orgues*.⁶⁵

El 1781, Jean-Pierre va iniciar el seu jove fill Dominique en la professió paterna. I del seu nou matrimoni amb Marguerite naixeran dos nois que es batejaren amb els noms d'Auguste i Martin i que també exerciran l'ofici familiar. Dominique adoptarà el cognom Cavaillé-Coll per diferenciar-se dels seus germans consanguinis Cavaillé-Fabry.

Amb l'esclat de la revolució a França el 1789, els Cavaillé van decidir de traslladar-se al seu país d'adopció, Catalunya, on van trobar refugi i mitjans de subsistència durant un llarg període. Cavaillé es va desplaçar a Puigcerdà on —juntament amb Dominique— es va dedicar a la construcció de l'orgue de l'església de Santa Maria.⁶⁶

Però a banda de la construcció d'orgues i a causa del seu esperit emprenedor, el 17 d'agost de 1790, estant a la Cerdanya, Jean Pierre oferirà a la Junta de Comerç de Barcelona una màquina innovadora per filar tant la llana com la seda i altres

62. AMAT I DE CORTADA, Rafael d', (Baró de Maldà). *Viles i ciutats de Catalunya*. Edició a cura de Margarida Aritzeta. Barcelona: Barcino, 1994, p. 107.

63. *Idem*, p. 110.

64. Manual notarial de Joan Costa de Barcelona, any 1771, f. 250r-251v. AHPB.

65. Com ja ho trobem referenciat a l'esberrany i contracte de l'orgue de la catedral de Vic.

66. BOSOM I ISERN, Sebastià; MONTELLÀ I LLAURADÓ, Salvador de. *Orgueners, orgues i organistes de Puigcerdà*. Puigcerdà: [s.n.], 1996, p. 19.

fibres, i que funciona a mà o amb la força de l'aigua o d'un cavall.⁶⁷ Immediatament, la Junta de Comerç es mostra interessada per l'invent i li oferirà una pensió anual de 5.000 rals i una compensació de 100 *pesos*. Durant l'any 1793, Jean Pierre Cavaillé va notificar a la Junta de Comerç els desplaçaments que va fer per instal·lar les seves màquines. Mitjançant la correspondència amb aquesta entitat, descobrim que va viatjar a Sant Joan de les Abadesses per finalitzar un orgue iniciat per Dominique Cavaillé-Coll.

Però un fet bèl·lic condicionarà l'activitat de Jean Pierre Cavaillé: la guerra entre França i Espanya durant els anys 1793 i 1795. Amb la guerra, els francesos eren expulsats sistemàticament per decret reial, a part del retall i la manca de subministraments que se'n derivaren en els mercats. Aquestes conseqüències es reflectiran amb el gran període de temps que van suposar els treballs de restauració del gran orgue de l'església de Santa Maria del Mar de Barcelona. Van ser iniciats l'any 1794⁶⁸ i s'estengueren fins als inicis de 1798.

Un altre orgue emblemàtic —i supervivent actualment— serà el de Torroja del Priorat. Aquest instrument, del qual ja tenim pagaments documentats el març de 1799, s'ha conservat miraculosament dels estralls de la Guerra Civil espanyola i ha estat objecte d'una acurada restauració duta a terme per l'orguener Wilfried Praet.

Jean Pierre continuarà relacionant-se amb la Junta de Comerç (any 1801), aquesta vegada per l'explotació d'unes mines de carbó a la Vilella Baixa i a la Granja d'Escarp que generarà una documentació notarial sobre procuradors, compres i vendes de terrenys i establiments a les viles de Torres de Segre i Aitona. Tanmateix, en un dels documents de 1807 s'esmenta que Cavaillé és habitant al forn de vidre de la Granja d'Escarp i que en aquesta data està construint l'orgue de Castelló d'Empúries, instrument que també s'ha conservat fins a l'actualitat, però que va deixar inacabat. A conseqüència d'aquestes escriptures tenim notícia sobre la construcció d'orgues a Mequinensa (entre 1805 i 1809) i a Maials (1808 i 1809) dels quals desconexem qualsevol característica i documentació.

Jean Pierre Cavaillé morí a Llançà (l'Alt Empordà) el març de 1809.

2. Procés d'adquisició del nou orgue

Un projecte tan complex com l'edificació del temple principal d'una diòcesi no es redueix només a dissenyar uns plànols per part d'un *mestre de cases* o un *mestre d'obres*, sinó que aquest enorme edifici estarà complementat per un mobiliari litúrgic que decorarà i farà *elevant* l'espiritualitat dels seus fidels, a més d'organitzar una distribució coherent de l'interior on cadascú disposarà del seu espai exclusiu.

En el nou temple episcopal de Vic, el cor capitular estarà situat a la nau central, a la cruïlla amb el segon tram transversal des dels peus de l'edifici. Constarà d'un

67. Fons Junta de Comerç (JC XXIII, 20). Secció de Reserva. BC.

68. BALDELLÓ, Francisc. «La música en la Basílica de Santa María del Mar». *Anuario Musical* [Barcelona], XVIII (1962), p. 239.

Orgue de Torroja del Priorat (1798-1799).

àtic, al pis superior, que tradicionalment estarà ocupat a un cantó per l'orgue i, oposadament, per la cantoria o zona reservada als músics de la capella de música de la catedral.

Per la part contractant, podem situar el bisbe Francisco de Veyan (Tamarit de Llitera, 1734 - Vic, 1815) entre les personalitats més rellevants de l'episcopat català a les acaballes del segle XVIII i inicis del XIX. El vigor de la seva personalitat es manifesta amb l'austeritat i el rigor personals, la seva preocupació pel bon funcionament administratiu de les parròquies i l'exemplaritat dels religiosos en l'exercici de les seves tasques. Quan aquest prelat va arribar a la ciutat de Vic, es va trobar amb un bisbat sense catedral que semblava que anava per llarg. Però, en un moment de previsió, va decidir que aquella gran catedral havia de disposar d'un orgue que fos l'admiració de tota la diòcesi.

Desconexem per quina raó Jean Pierre Cavaillé va aparèixer per Vic (tal vegada per algun treball relacionat amb l'orgue dels dominics vigatans) o com va ser que el bisbe va contactar amb ell però, finalment, l'any 1796 monsenyor Veyan li encarregaria un instrument monumental amb un cost desorbitat per l'època: més de 9.000 lliures.

2.1. Tres pressupostos

A l'hora d'encarregar una obra tan significativa com l'orgue de la catedral, Cavallé presenta tres models d'instrument, amb els seus respectius preus i característiques tècniques.

Tots tres tenen les següents característiques:

Estan escrits amb el mateix tipus de lletra.

Els mots tècnics que hi apareixen en relació a l'orgue estan escrits en català però influïts per l'idioma francès (per exemple: *l'orga grand'*, *fluta aleman-da*, *basse de viola*, *baissons*, *clarineta*, *haut boissons*, *fournitura...*), fet que fa suposar que són autògrafs del mateix orguener.

La distribució de les característiques és estandarditzat:

L'encapçalament indica la dimensió de l'orgue i la gravetat dels registres més importants: *Estat sustancial del orga de 28 palms*; *Estat de una orga 28 menos complert que lo que està posat en forma* i *Estat de una orga de 14 palms a la cara*.⁶⁹

S'enumeraran els registres dels quals disposarà l'instrument, arrenjerats segons el cos de l'orgue que li correspon. La part anomenada *orgue major* o *gran orgue* només l'escriu com *grand' secret* o *orga grand'* al primer pressupost; als altres dos models, no l'esmenta. Les altres denominacions que utilitza per als diferents cossos de l'instrument són: *registres de clarins posat a la façana del orga* (com a registres de batalla de l'orgue major, i només al primer pressupost), *cadireta* o *cadieretta*, *ecos* o *ecos ou violines*, *cornetta recitativa* (aquest teclat consta en total de cinc registres i només apareix al primer pressupost) o *recit*, i *contres* (com a pedal).

Al final de cada pressupost s'indica la quantitat de registres. S'especifica que s'utilitzaran *las floutes bonnas del orga vell* i es taxa amb una quantitat el preu final de l'instrument. En els dos primers documents es concreta que la caixa de l'orgue va a part del preu fixat en el pressupost.

Només en el primer pressupost s'escriu un paràgraf inicial més complet on detalla les característiques de l'orgue: nombre de manxes, teclats, tessitura dels teclats, secrets i nombre de registres de cada teclat.

[Tot seguit comentaré cada pressupost molt esquemàticament. De fet, ja ho són per si mateixos però, per poder facilitar al lector la millor i més ràpida lectura de les característiques de cadascun, s'han ordenat els apartats comuns en el mateix ordre i concepte (preu, teclats, registres, manxes, secrets, caixa/moble),⁷⁰ i s'ha afegit una taula comparativa esquematitzada dels registres de cada pressupost.]

69. A la façana de l'orgue.

70. Les característiques de la caixa/moble només s'esmenten a l'orgue de mida més gran.

Primer pressupost⁷¹

Títol: *Estat substancial del orga de 28 palms complet. Premier estat del 28 complet. 1796.*

Preu: 15.550 lliures més l'orgue antic.

Teclats: quatre manuals (50 notes / Do1 a Re5 [menys Do#1]) distribuïts en cadireta, orgue major, recitatiu, ecos; un teclat de pedaler (25 notes / Do1 a Do3).

Registres: 70.⁷²

Orgue major: 24 + Batalla: 7	Cadireta: 16	Recitatiu: 5
Ecos: 6	Pedal/contres: 13	

Manxes: sis de 14 palms⁷³ (= 1,26 metres).

Secrets: un per a l'orgue major dividit en quatre parts; un secret per als registres de batalla; un secret per a la cadireta dividit en dues parts; un secret per al recitatiu; un secret per als ecos, i un secret de contres de pedal dividit en dues parts.

Caixa/moble:⁷⁴ el títol original és *Estat en forma de obligació del fusté per la construcció de la caissa de una orga de 28 palms completa*.

Fragmenta la descripció en dues parts: la corresponent al moble de l'orgue major (que inclourà el mateix orgue major, recitatiu, ecos i contres) i el moble de la cadireta.

- **Moble major:** les mides seran: 50 palms d'amplada (= 10,50 metres); 55 palms d'alçada (= 11,55 metres), sense incloure-hi els motius escultòrics que coronin l'àtic del moble, i 10 palms de fondària (= 2,10 metres). La façana tindrà cinc castells de base rodona, en què el central serà el més gros i alt, separats per castells plans. La part inferior central estarà dividida per quadrats *en brébetats*, i seran d'un gruix suficient perquè s'hi pugui esculpir qualsevol motiu i encara resti una polzada⁷⁵ de fondària. No s'ha de veure cap clau a la fusta. La base frontal de tot el moble ha de tenir sis polzades, i els costats i el darrer, vuit polzades.
- **Cadireta:** es farà una caixa separada amb tres castells de base rodona, la central més petita. Les mides hauran de fer 21 palms d'amplada (= 4,41 metres); 17 palms d'alçada (= 3,57 metres), sense incloure-hi els motius escultòrics que la coronin, i 5 palms de fondària (= 1,05 metres). Ha de ser tota feta amb *bonna fusta seca et de bona qualitat*, les portes d'accés sòlides i una sola *clau ouvrira totes las portas*.

Totas las dos caissas seran sòlidas et fermes en employant tots los fer[r]ros obaros [?] que se necessita per que las dos dittas caissas estigan fermes com una muralla mestra.

71. Apèndix Documental I.

72. En el document s'indica que l'orga *grandt* disposarà de 24 registres més 7 de batalla, i que la suma farà sonar 30 registres. Evidentment seran 31 registres.

73. Aplicant 1 palm = 21 centímetres.

74. Document signat pel mateix Cavallé, independent del conjunt dels tres pressupostos, que està dissenyat exclusivament per allotjar l'orgue més gran. OS 3/30. Fulls solts. FCV. Apèndix Documental II.

75. Aplicant 1 polzada = 2,54 centímetres.

El moble que ens proposa Jean Pierre Cavallé per a l'instrument més monumental no és un altre que el de l'orgue que va construir l'any 1789 a l'antiga abadia de Gellone a Saint Guilhem-le-Désert (França).

Segon pressupost⁷⁶

Títol: *Estat de una orga 28 menos complert que lo que està posat en forma. Estat de una orga de 28 palms que se pot plantar a la catedral de Vich.*

Preu: 12.400 lliures.

Teclats: disposa de quatre teclats. Per a l'orgue major, per a la cadireta (no concreta el nombre de tecles d'aquests dos), per al recitatiu (de 34 notes / Fa2 a Re5), i per als ecos (de 27 notes / Do3 a Re5). I un teclat de pedal (de 25 notes / Do1 a Do3).

Registres: 52.

Orgue major: 25 Cadireta: 14 Recitatiu: 3
Ecos: 4 Pedal/Contres: 6

Manxes: no s'especifica.

Secrets: no s'especifica.

Caixa/moble: no s'especifica.

Tercer pressupost⁷⁷

Títol: *Estat de una orga de 14 palms a la cara. Tercer estat de la plant del orga.*

Preu: 10.300 lliures.

Teclats: disposa de tres teclats. Un per a l'orgue major, un per a la cadireta (no concreta el nombre de tecles d'aquests dos) i un altre d'ecos (de 27 notes / Do3 a Re5). I un teclat de pedal (d'11 notes / Do1 a Si1 [menys Do#1]).

Registres: 48

Orgue major: 25 Cadireta: 13
Ecos: 4 Pedal/Contres: 6

Manxes: no s'especifica.

Secrets: no s'especifica.

Caixa/moble: no s'especifica.

76. OS 3/30. Fulls solts. FCV. Apèndix Documental III.

77. OS 3/30. Fulls solts. FCV. Apèndix Documental IV.

Orgue de l'antiga abadia de Gellone a Saint Guilhem-le-Désert (França).

Taula comparativa dels tres pressupostos:

	PRIMER	SEGON	TERCER
Preu	15.500 lliures	12.400 lliures	10.300 lliures
Característiques generals	70 registres Sis manxes de 14 palms Quatre teclats manuals de 50 notes Teclat de pedal de 25 notes Un secret per a l'orgue major dividit en quatre parts i un altre per a la batalla. Un secret per al recit, un altre per a les contres dividit en dues parts, un altre per als ecos i un per a la cadireta en dues parts.	52 registres [La resta d'elements sense especificar]	48 registres [La resta d'elements sense especificar]

	PRIMER	SEGON	TERCER
Orgue major	24 registres + 7 registres de batalla. Total: 31. 50 teclcs	[25 registres]	[25 registres]
	Cara 28'	Cara 28'	Cara 28' (tres octaves 28 i la primera octava de 14)
	Bordó 28'		
	Cara 14'	Cara 14'	Cara 14'
	Bordó 14'	Bordó 14'	Bordó 14'
	Registre 7'	Octava 7'	Octava 7'
	Flauta Alemanda	Flauta Alemanda 14'	Flauta Alemanda 14' i la primera octava de 7'
	Baix de Viola	Baix de Viola	Baix de Viola
	Nasard 10 ^{na}	Nasard 10 ^{na}	Nasard 10 ^{na}
	Dotzena llarga	Dotzena llarga	
	Dotzena II	Dotzena Lleno II	Dotzena Lleno II
		Nasard 8 ^a	
	Nasard 12 ^{na}	Nasard 12 ^{na}	Nasard 12 ^{na} llarga
	Quinsena llarga		
	Lleno		Quinsena Lleno II
	Nasard 15 ^{na}		Nasard 15 ^{na}
	Nasard 17 ^{na}	Nasard 17 ^{na}	Nasard 17 ^{na}
		Octava Lleno	
			Fornitura IV
	Corona Lleno IV	Corona Lleno IV	
	24 ^{na} II		
	Címbala IV	Címbala Lleno IV	Cimbalet IV
	Cimbalet IV	Cimbalet IV	Címbala III
	Corneta Magna	Corneta VII	Corneta VII
	Bombarda		
		Trompeta magna (tres octaves)	
	Trompes Rehals	Trompes Rehals	Trompes Rehals
			Trompes de Batalla
	Clarí [7']		Clarí 7'
	Veü humana	Veü humana	Veü humana
	Clarí de Batalla	Clarí de Batalla	
	Clarí (mà dreta)	Clarí	Clarí
	Baixons (mà esquerra)	Baixons	Baixons
	Oboè (md)	Oboè	Oboè o clarinet
	Orlos (baixos)	Orlos (baixos)	
	Clarinet (md)		
	Clarí en 15 ^{na}		Clarí en 15 ^{na}

	PRIMER	SEGON	TERCER
Cadireta	16 registres 50 teclcs	[14 registres]	[13 registres]
	Cara 14'	Cara 14'	
	Bordó 14'	Bordó [14']	Bordó [14']
	Octava 7'	Octava [7']	Cara 7'
	Flauta 7'	Flauta en octava	Flauta 7'
			Flauta Alemanda de 3 octaves
	Quinsena Lleno	Quinsena Lleno	Quinsena Lleno
	Nasard 12 ^{na}	Nasard 12 ^{na}	Nasard 12 ^{na}
	Nasard 15 ^{na}	Nasard 15 ^{na}	Nasard 15 ^{na}
	Nasard 17 ^{na}	Nasard 17 ^{na}	Nasard 17 ^{na}
	Nasard 19 ^{na}	Nasard 19 ^{na}	Nasard 19 ^{na}
	Fornitura Lleno IV	Fornitura Lleno IV	Fornitura IV
	Cimbalet Lleno IV	Cimbalet Lleno IV	Cimbalet III
	Corneta	Corneta V	Corneta V
	Trompes Rehals	Trompes Rehals	
	Clarí 7'		
	Orlos o cromorn	Cromorn	Cromorn
	Musette		
Ecos	6 registres 50 teclcs	[4 registres] 27 teclcs	[4 registres] 27 teclcs
	Flautat 14'	Flautat 14'	Flautat 14'
	Bordó [14']		
	Cornetilla	Corneta V	Corneta V
	Clarí	Clarí	Clarí
	Orlos		
	Veü humana	Veü humana	Veü humana
Recitatiu	5 registres 50 teclcs	[3 registres] 34 teclcs	
	Flauta cònica dita Alemanda		
	Bordó		
	Cornetilla IV	Corneta V	
	Trompeta	Trompes	
	Oboè	Oboè	

	PRIMER	SEGON	TERCER
Contres	13 registres 25 teclès	[6 registres] 25 teclès	[6 registres] 11 teclès
	Flautat 28'	Registre 28'	Registre 28' de fusta
	Flautat 14'	Registre 14'	Registre 14' de fusta
	Flautat 14'	Registre 14'	Registre 14' de fusta
	Flautat 7'	Registre 7'	Registre 7' de fusta
	Flautat 7'		
	Nasard 12 ^{na}		
	Nasard 15 ^{na}		
	Nasard 17 ^{na}		
	Bombarda		
		Trompeta 14'	
	Trompes de Batalla I		Trompes de Batalla
	Trompes de Batalla II		
	Clarí 7' I	Clarí 7'	Clarí 7'
	Clarí 7' II		

3. Contracte

Un contracte és un acord escrit amb el consentiment de les parts amb el qual es comprometen a respectar i complir un seguit de condicions. En el món de l'orgue, els documents contractuals ens ajuden a conèixer l'estat original dels instruments.

Any 1796 - 20 d'agost. Contracte del nou orgue.

Manual notarial d'Antoni Cases i Llucià de Vic, f. 187r-190r. FNV.

Se pase: Como ante mí, el Escribano, y testigos que a la fin se expresarán, el I^{mo} y R^{mo} Señor Dⁿ Francisco de Veyán y Mola, por la gracia de Dios y de la Santa Sede Apostólica Obispo de Vich, del Consejo de Su Mag^d, estando en su Palacio Episcopal con los demás Señores que componen la Junta establecida para la dirección de la nueva obra de la Santa Yglesia de esta ciudad de Vich que baxo, en sus respectivas firmas, quedarían nombrados; y Pedro Juan Cavaillé, maestro de órganos, domiciliado en la ciudad de Barcelona, dixeron: Que por quanto en la dicha Santa Yglesia debe hacerse un órgano, cuya construcción ha de ser en todo arreglada al plan que se ha manifestado a dicho Pedro Juan Cavaillé, y al estado que baxo se insertará. Y bien enterado éste de uno y otro, ha ofrecido a dicho I^{mo} Señor Obispo y Junta que, mediante la paga de nueve mil libras Bar^s y el cumplimiento recíproco de todas las condiciones y pactos que resultarán de esta escritura, hará y construirá dicho órgano, cuyo ofrecimiento ha tenido a bien admitirle dicho I^{mo} Señor Obispo y Junta, otorgándose la correspondiente obligación, con formal escritura que lo acredite. Por tanto, poniéndolo en efecto el dicho Pedro Juan Cavaillé, de

su libre voluntad, ofrece y promete a dicho I^{mo} y R^{mo} Señor Obispo y demás Señores que componen la referida Junta que por la cantidad de nueve mil libras Bar^s hará y construirá el expresado órgano, arreglándose no solo al Plan que rubricado por el infrascrito escrivano, queda original en poder de dicho I^{mo} Señor Obispo y Junta, sinó también al estado que se ha formado y en que consta las piezas que ha de tener dicho órgano que, para mayor claridad y no causar ambigüedad en los términos de los instrumentos de que deberá constar, se ha formado en ideoma [sic] catalán. Y en el mismo, se insertará en esta escritura; y a más, con las condiciones, circunstancias y obligaciones siguientes:

Primeramente es condición y pacto que dicho I^{mo} Señor Obispo y Junta haya de hacer entrega, como así lo promete a dicho Pedro Juan Cavaillé, de todas las flautas grandes y pequeñas y demás instrumentos de que se componía el órgano antiguo de la misma Yglesia Cathedral de esta ciudad, quedando todo a beneficio y libre disposición de dicho Pedro Juan Cavaillé, quien podrá valerse del todo o parte de las flautas que componían el órgano antiguo que sean buenas y aptas para el moderno.

2. Otro si, que dicho Pedro Juan Cavaillé deberá hacer y construir el referido órgano, sus flautas y demás necesario en la presente ciudad de Vich; y una vez empezada la obra, no podrá dexarla hasta concluída, menos que sea expresa licencia del I^{mo} Señor Obispo y Junta.

Otro si, que dicho Pedro Juan Cavaillé deberá pagar a sus costas todos los materiales y demás necesario para la total construcción de dicho órgano, hasta dexarlo en debida forma y estado, quedando solamente a cargo y costa de dicho I^{mo} Señor Obispo y Junta la construcción de la caja en que se deberá collocar, cuyo sitio o lugar en donde deberá collocarse estará a libre disposición y determinación de dicho I^{mo} Señor Obispo y Junta.

Otro si, que dicho órgano habrá de ser en todo conforme al referido plan y arreglado así en el número de flautas, registros y demás, como en su qualidad, disposición, voces y estructura al estado que para este fin se ha formado; y queda acordado entre dicho I^{mo} Señor Obispo y Junta que, puesto en ideoma catalán, es del tenor siguiente:

Estat del orga que se ha de fer a la Yglésia Cathedral de la ciutat de Vich, fent servir las flautas que seran bonas per poder donar lo sonido que correspon a un bon orga. Y todas las flautas que no podran tenir todas las qualitats, com és portat en lo escrit en forma, seran fetas de nou. Finalment, per tenir un orga perfeta dins todas las partidas, se seguirà de punt en punt tots los articles del estat en forma que serà rubricat per lo notari, en poder del qual se otorgarà la escriptura del contracte de la obra.

Serà fet un secret de cent canals, dividit en quatre parts, de una grandària y proportió, per contenir los registres de la gran orga y cadireta, construït com és possat dins lo estat en forma.

Serà fet un secret de quaranta vuit canals, dividit en dos parts, de una grandària capàs per los registres de las contras, com és especificat dins lo estat en forma.

Se ha de fer tres teclats de sinquantena teclas cada un. Lo primer servirà per la cadireta, lo segon per lo orga gran, lo tercer per lo ecos, construït com és portat dins lo estat en forma.

Se ha de fer un teclat per las contras de dotse teclas. Comensarà al Ut i fins al Si, construït com és pactat dins lo estat en forma.

Seran fetas tres manxas de quatre peus amplària sobre vuit llargària, construït com és pactat dins lo estat en forma.

Tota la màquina del orga serà feta del mateix modo y construcció, com és portat dins lo estat en forma.

Registres del orga [major]:

Cara de vint y vuit palms entonació, la primera octava de fusta de catorse palms tapada, entonació vint y vuit palms. Resta dir que hi haurà deu flautas de fusta tapadas y las demás de dit registre seran a la cara. La primera flauta de la cara comensarà al Si.

Flautat de catorse palms, los baixos a la cara.

Altre flautat de catorse palms, los baixos a la cara.

Flautat de bordó, entonació catorse palms.

Flautat de set palms, altrament dit octava, los baixos a la cara.

Nasart en dotsena.

Nasart en quinsena.

Nasart en dissetena.

Corneta magna, la mateixa del orga vell.

Lleno dobleta, altrament dit quinsena.

Corona lleno.

Registre lleno.

Lleno quinsena.

Lleno vintidosena.

Lleno cimbalet.

Lleno de tres.

Aquestos sis registres, un o dos registres los faran tocar tots porque los uns no tocan sens los altres quant tocan lo lleno.

Al registre de trompa magna, no hi ha més que dos octavas; y se tenen de fer las otras dos. La primera serà al unísonus de catorse palms; y la segona octava al unísonus de vint y vuit palms. Regonegut dit registre, hi ha pocas flautas que no se tingan de fer novas porque no tenen ni la proportió ni lo pes del estany que se necessita per fer un bon to armoniós.

Trompas reals.

Registre de clarí posat a la fatxada del orga.

Baxons de clarí posats a la fatxada del orga.

Se ha de fer un registre de trompas de batalla posat a la fatxada del orga.

Se ha de fer un registre de oboesses de trenta dos flautas; y los baixos en orlus.

Registres de la cadireta:

Flautat de set palms entonació.

Flautat de catorse palms entonació.

Flautat de bordó entonació catorse palms.

Nasart en dotsena.

Dobleta o altrament dit quinsena lleno

Nasart en dissetena.

Nasart en dinovena.

Lleno vintidosena.

Lleno-cimbalet. Aquestos dos registres, un sol registre los obrirà y tancarà.

Cromorn o altrament dit orlus, registre que precisament se tindrà de fer nou.

Corneta de quatre flautas per tecla. Se farà de sinch.

Registre de clarinets a la fatxada del orga. Vint y set flautas als tiples y los baixos a la octava dels orlus.

Registre de veus humanas.

Contras de dotse teclas comensant al Ut més baix:

Registre de fusta de vint y vuyt palms obert. Dotse flautas.

Registre de fusta de catorse palms oberts. Dotse flautas.

Registre de fusta de set palms, Dotse flautas.

Registre de nasart en dotsena en estany. Dotse flautas.

Registre de nasart en dissetena de estany. Dotse flautas.

Registre de bombardas de vint y vuit palms. Dotse flautas.

Registre de trompas reals. Dotse flautas.

Registre de clarí de set palms. Dotse flautas.

Aquestos vuit registres se podran tancar y obrir a la voluntat del organista.

Los ecos o dits violins seran los mateixos del orga vell que són los següents:

Corneta de sinch flautas per tecla. Vint y set teclas.

Flautat entonació catorse palms. Vint y set teclas o flautas.

Clarinets. Vint y set teclas o flautas.

Veü humana. Vint y set teclas o flautas.

Observació de tots los registres del orga. Se té de fer dos flautas per cada rengla de flautas porque lo teclat no puja sinó fins al Ut. Y se posarà fins al Re als tiples porque todas las tocatas que se treballan al dia de avuy, pujan regularment fins al Re.

Totas las flautas contingudas del orga vell se faran reservar y se faran novas las que no pujan dar lo to que los correspon per donar una bona, dolça y brillant veü. En quant als registres de lengua com són trompas reals, trompa magna, clarines, clarinets, cromorn, judico que hi haurà molt treball per posar-los dins la proportió que los correspon porque, fins ara, eixa partida de dar lo to que correspon a dits registres, no era coneguda, y se han contradit

los registros más aparentes de una orga. Però tenen de tenir las qualitats següents: primo, puntualitat; secundo, brillants; tertio, sonoros; quarto, magestat; quinto, que cada flauta tinguia lo to seguit, que la una no tinguia un to fosch, la altre àspera; y cada registre tinguia lo to: lo oboè, lo sonido de oboè; los clarins, lo to de clarins. Finalment, que cada registre se puga tocar sol, sens ningun flautat, y que aparega no obstant que hi ha flautas. Eixa és la partida que fa conèixer la habilitat del organer. Finalment, tota la obra feta y perfeta dins las reglas del axí com és portat dins lo axí del organer fet per Dom Bedos de Cellés, aprobat per la Acadèmia de París.

Otro si; que dicho Pedro Juan Cavaillé, dentro el preciso, termina de veinte meses contaderos des del día del otorgamento de esta escritura, haya de haver hecho, construhído y puesto en estado perfecto y de buen servicio el nuevo órgano, según el plan y estado arriba mencionados.

Otro si; que dicho Pedro Juan Cavaillé deberá hacer dicho órgano, según arte de buen artífice y las reglas que para ello da el maestro Dom Bedos de Cellés, aprobados por la Academia de París, cuya construcción y materiales habrán de ser en todo conforme y arregladas, así al estado sobre transcrito como al otro en forma que rubricado por mí, el escrivano, queda igualmente en poder de dicho I^{mo} Señor Obispo y Junta. Y quedará la construcción de dicho órgano y sus materiales, sugetas al juicio de maestros y otros oficiales que, dicho I^{mo} Señor Obispo y Junta, tengan a bien nombrar y deputar para su visura, examen y aprobación. Y esto en qualquier tiempo y estado que paresca bien a dicho I^{mo} Señor Obispo y Junta. Y deberá estar dicho Cavaillé a lo que declaren los dichos maestros y otros oficiales nombrados y deputados para este fin.

Otro si y finalm^{te}; es condición y pacto que la cantidad de nueve mil libras, por precio de las quales se ha obligado dicho Pedro Juan Cavaillé hacer el referido órgano, se le pagarían por dicho I^{mo} Señor Obispo y Junta en la forma siguiente: esto es, dos mil libras luego que haya empezado la obra; mil quinientas libras después de tres meses que habrá trabajado en ella; otras mil quinientas libras finidos los tres meses siguientes; mil quinientas libras a la fin del primer año; otras mil quinientas libras luego de concluhída y admitida la obra; y las mil restantes, después de un año afinada y reafinada. Y es también pacto y condición que dicho I^{mo} Señor Obispo y Junta tengan facultad, no solo de suspender y retenerse el todo o parte de las cantidades de dichos plazos prometidos a dicho Pedro Juan Cavaillé, sinó también de recobrar de éste los que se le hayan hecho siempre que él mismo falte al cumplim^{to} de lo estipulado con esta escritura y los perjuicios que por lo mismo haya causado. Y mediante las declaraciones expresadas, el nominado Pedro Juan Cavaillé prometió cumplir quanto está dicho, como arriba se contiene, sin más dilación alguna, con el acostumbrado salario de procurador, restitución y enmienda de todos daños y costas, a cuyo cumplim^{to} obligo todos sus bienes y muebles y sitios, havidos y por haver; y baxo la misma obligación de sus bienes, ofreció y prometió también que luego que esté en esta ciudad Domingo Cavaillé, su hijo, aprobara el ofrecimiento y promesa que dicho Pedro Juan Cavaillé ha hecha con esta escritura; y que el nombrado, su hijo, prometerá tambien su cum-

plim^{to} baxo la obligación de sus bienes, mediante escritura pública⁷⁸ con todas cláusulas y renunciaciones necesarias. Y presente el dicho I^{mo} y R^{mo} Señor Obispo con los demás Señores que componen la dicha Junta que baxo, en sus respectivas firmas, se nombrarán, aceptaron la obligación que acaba de hacer el dicho Pedro Juan Cavaillé a quién prometieron pagar las dichas nueve mil libras mediante la satisfacción de las quales se ha obligado hacer y construir el expresado órgano, con los plasos arriba convenidos, a cuyo cumplim^{to} obligaron todo el caudal, fondo, bienes y derechos de la nueva obra de dicha Santa Yglesia, muebles y sitios havidos y por haver, con renunciación de qualquier ley y derecho de su favor. Y el dicho I^{mo} Señor Obispo y demás Señores que componen la dicha Junta que están presentes, con el nominado Pedro Juan Cavaillé, a quienes el escrivano doy fe conosco, quedan advertidos que dentro seis días y un mes siguientes, se ha de tomar razón de esta escritura en los Oficios de Hipotecas correspondientes, sin cuya formalidad no ha de hacer fe central las hipotecas, ni podráse usar de ella judicialmente para proseguirlas. En cuyo testimonio, así lo otorgaron y firmaron en la ciudad de Vich y Palacio de Su I^{ma}, a veinte días de mes de Agosto del año mil setecientos noventa y seis. Y siendo presentes por testigos. [...]

3.1. Elements burocràtics i trets característics

A l'encapçalament del contracte, el notari vigatà Antoni Cases i Llucià, en llengua castellana, fa constar les característiques burocràtiques i oficials en la redacció d'aquest tipus de documents:

- Enumeració dels promotors i finançadors de l'obra i el mestre d'orgues que construirà el nou instrument.
- Preu final de l'encàrrec: 9.000 lliures. Amb aquesta quantitat, l'orguener haurà de pagar tots els materials amb què construirà l'instrument. No s'hi inclou el moble on s'allotjaran els mecanismes i els tubs. Despesa i disseny aniran a càrrec —com veurem— del bisbe i la Junta d'Obra.
- Compromís explícit de l'orguener d'iniciar i acabar l'obra de l'orgue en els terminis establerts (tret de tenir llicència del bisbe), i de construir l'instrument expressament a la ciutat de Vic.
- Cessió de tots els tubs i la resta de maquinària de l'antic orgue, per reaprofitar —en el nou— el material que estigui en bon estat. No diu res del destí del moble antic.
- Després d'aquests punts, el contracte continuarà escrit en *ideoma catalán*, en la descripció tècnica de l'instrument, per detallar les seves característiques i per a una millor comprensió de la part contractant.

78. Manual notarial d'Antoni Cases i Llucià de Vic, any 1797 - 7 de març, f. 349r-349v. FNV.

3.2. Característiques tècniques i mecàniques del nou instrument

Seguidament s'enumeraran totes les característiques tècniques de què constarà l'orgue:

- Un secret de 100 canals dividit en quatre parts per als registres de l'orgue major i la cadireta; i un secret de 48 canals dividit en dues parts per als registres de contres.
- Tres manxes de 4 peus (= 1,21 metres) d'amplada i 8 peus (= 2,42 metres) de llargada.
- Tres teclats manuals de 50 tecles (per a l'orgue major, cadireta i ecos (Do1 a Re5, sense el Do#1); i un pedal/contres de 12 notes (Do1 a Si1).

3.3. Disposició de registres al contracte

Acabada l'anterior enumeració, el notari establirà a l'escriptura els registres que han estat escollits definitivament per formar la disposició fònica de l'instrument.

3.4. Observacions de l'orguener en el contracte

En aquest apartat, Cavallé especifica ben clarament les característiques que hauran de tenir els tubs que s'aprofitaran de l'orgue antic: que produeixin un so bo, brillant i dolç; i els registres de llengüeta hauran de ser puntuals, brillants, sonors, amb majestat i que estiguin harmonitzats uniformement. Tota aquesta explicació està basada segons els principis establerts per Dom Bedos i aprovats per l'Acadèmia de París.

3.5. Terminis de pagament

Hi constaran la durada de les obres i els terminis dels pagaments. S'estableix la finalització de l'obra a 20 mesos de la signatura de l'escriptura (o sigui, pels volts de l'abril de 1798) i les condicions econòmiques es repartiran de la següent forma: el 20 d'agost de 1796 es pagaran 2.000 lliures; el 20 de novembre, 1.500 lliures; el 20 de febrer de 1797, 1.500 lliures; el 20 d'agost, 1.500 lliures; en finalitzar i haver visurat l'orgue, el 20 abril de 1798, 1.500 lliures; i al cap d'un any d'haver entregat l'orgue, el 20 abril de 1799, 1.000 lliures. Total: 9.000 lliures (moble exclòs).

Per una altra part, es podran reclamar o aturar els pagaments sempre que la Junta d'Obra detecti qualsevol manca de compliment per part de l'orguener segons els pactes detallats a l'escriptura. A més a més, si Jean Pierre no pogués executar el que s'ha acordat, el seu fill Dominique respondria per ell i per la finalització —sempre segons els pactes de l'obra— del nou orgue.

3.6. Anàlisi organològica del contracte

- Moble/caixa. L'estil de la caixa serà decidida pel bisbe i la Junta. No s'hi especifica res més. A la disposició dels registres, es distribuïran els tubs dels jocs que formaran part de la cara de l'orgue (registres de l'orgue major): baixos dels dos flautats de 14 palms; tubs a partir del Si2 del de cara de 28 palms; i baixos del flautat de 7 palms. La batalla estarà formada pels registres de clarins, baixons de clarins, trompeta de batalla (tots de l'orgue major); i clarinets i orlos (de la cadireta).
- Secrets. Es construirà un gran salmer de 100 canals dividit en quatre parts per posar-hi els registres de l'orgue major i cadireta, i un secret de 48 canals també dividit en dues parts pels registres de contres. No diu res del d'ecos.
- Teclats. Disposarà de tres de manuals de 50 tecles i un de pedal de 12 tecles. Els teclats manuals disposen d'una extensió de Do1 a Re5, sense el Do#1. El problema sorgeix quan el de pedal especifica clarament que és de 12 tecles, *comensant al Ut més baix i fins al Si* (Do1 a Si1, amb el Do#1). Conseqüentment, el de pedal disposava de Do#1 però els manuals, no. Als manuals, a la part aguda, arribaran fins al Re5 *perquè lo teclat no puja que fins a l'Ut* [aprofitant l'orgue antic] *et se posarà fins a la Re als tiples perquè totes las toques que se fan al dia de abuy pujant al Re regularment*. El teclat d'ecos disposarà de 50 tecles però només 27 *movillas*, o sigui que només en funcionaran 27.
- Registració. La distribució del flautat de 28 palms de l'orgue major serà la següent: *Cara de vint y vuit palms entonació, la primera octava de fusta de catorse palms tapada* [de Do#1 a Do2] *entonació vint y vuit palms. Resta dir que hi haurà deu flautas de fusta tapades* [de Do#2 a Sib2], *y las demás de dit registre seran a la cara* [= a la façana]. *La primera flauta de la cara comensarà al Si* [= Si2]. Respecte a aquest paràgraf de la trompeta magna de l'orgue major: *al registre de trompa magna, no hi ha més que dos octavas y se tenen de fer las otras dos. La primera serà al unísonus de catorse palms y la segona octava al unísonus de vint y vuit palms. Regonegut dit registre, hi ha pocas flautas que no se tingan de fer novas porque no tenen ni la proporió ni lo pes del estany que se necessita per fer un bon to harmoniós*.

Desxifrant aquests petits embolics, l'antic orgue constaria d'una extensió de teclats manuals de Do1 a Do5, amb octava curta i els registres partits entre Si2 i Do3. Conseqüentment, el futur registre de trompeta magna, que part d'ell ja el tenen, s'estendrà de Do3 a Do5, justament les dues octaves que ens assenyalen per al nou orgue. Pels tiples, i com hem vist anteriorment, Cavallé haurà d'augmentar en dos tubs els aguts (Do#5 i Re5) a tots els registres; i als greus, haurà de fer noves les altres dues octaves restants, amb la característica que la primera octava (de Do1 a Do2) serà de 14 palms; i la següent (de Do#2 a Si2) serà de 28 palms, que enllaçarà amb la tessitura de les dues octaves antigues.

Com a novetat esmentarem la creació de combinacions fixes per utilitzar la totalitat de la mixtura de l'orgue major i de la cadireta les quals, amb l'acció d'un o dos tiradors, posen en funcionament tots els jocs de plens de l'orgue.

Els jocs especificats estaran partits entre Si2 i Do3.

La corneta magna de l'orgue major correspon a la de l'antic orgue, feta per Josep Boscà l'any 1727 —*la mateixa del orga vell*— com també els jocs del teclat d'ecos o *dits violins* (flautat, corneta, clarinet i veu humana).

Als jocs de la cadireta, l'orguener indica que hi construirà novament el cromorn (registre introduït possiblement de Scherrer l'any 1766), i que la corneta *de quatre flautas per tecla, se farà de sinch* (evidentment també formava part de l'antic orgue).

Anomena el fet de poder utilitzar independentment cada registre de pedal segons els jocs que utilitzi l'organista als manuals, *se podran tancar y obrir a la voluntat del organista*.

4. Litigi entre Jean Pierre Cavaillé i el bisbe Veyan i Junta d'Obra sobre els additaments de l'orgue

El 20 d'agost de 1796, el bisbe i la Junta d'Obra signen amb l'orguener el contracte definitiu de construcció de l'instrument, pactant inicialment l'entrega per a l'any 1798. Posteriorment, Dominique Cavaillé-Coll subscriurà el 7 de març de 1797 un acte de promesa de finalització de l'orgue. A partir d'aquest moment existirà un buit documental sobre l'activitat dels Cavaillé a Vic que s'estendrà des de la signatura del contracte fins al juliol de 1802 (data de la renovació de les manxes de l'orgue dels Dominics de Vic).⁷⁹

Una hipòtesi d'aquests anys de desaparició del nostre *factor d'orgas* podria ser que, amb l'edificació de la nova seu, fàbrica excessivament costosa,⁸⁰ l'obra de l'orgue patís successius endarreriments pressupostaris que farien alentir la seva finalització i entrega, dilatant aquesta situació fins a l'any 1802.

Posteriorment hi haurà una altra llacuna temporal d'en Cavaillé a Vic que durarà de 1803 fins a 1807, etapa que coincideix amb la construcció del nou instrument de la basílica de Santa Maria de Castelló d'Empúries, els negocis amb la Junta de Comerç de Barcelona i l'explotació de les mines del Priorat.⁸¹

En tot cas, desconeixem la data exacta de la visura i entrega de l'instrument (suposadament pels volts de l'estiu de 1807).

79. OS 1758-1878, 3/26 f. 130r. FCV.

80. LS 1793-1805, 57/75 9/1/1802 i 1/12/1802 s/f. FCV.

81. Un altre detall que indica l'absència de Cavaillé de Vic serà que Pau Quatre Casas repararà una manxa de l'orgue el 29 de juliol de 1806. OS 1758.1878, 3/26 f. 135r. FCV.

Resposta de Jean Pierre Cavaillé a la requesta presentada el 9 de setembre de 1807 pel canonge Jaume Pau. Manual notarial de Benet Clarà de Vic, any 1807, f. 364r-366v. FNV.

El 29 d'agost de 1807,⁸² Jean Pierre Cavaillé serà convocat al Palau Episcopal. El purpurat li comunica que l'instrument ha estat analitzat per experts: extremadament desafinat, molts tubs muts, una emissió no uniforme del so i uns additaments que no corresponien al que es va pactar en el contracte.

A partir d'aquí s'encetarà un conjunt d'expedients sobre inventaris de tubs, registres, valoració dels registres, requeriments... que formarà un corpus documental molt interessant per descobrir la forma d'actuar tant dels contractants com del contractat, cadascú defensant la seva corresponent actuació.

Davant d'aquesta situació, el bisbe resol que *en quanto a las aumentaciones que hizo Don Pedro Juan Cavaillé en el órgano, de su propia voluntad y sin aprobación de la Junta, se podía Don Pedro Juan Cavaillé llevar las flautas, que se le entregarían inmediatamente*, fet al qual l'orguener es va negar. Acte seguit, se li redacta un requeriment notarial,⁸³ al qual l'orguener respon⁸⁴ que la seva actitud fou deguda a la sorpresa que va tenir en ser-li notificat el reconeixement de l'orgue per part d'experts en la matèria sense que ell ho sabés, sumant-hi —a més a més— la manca de domini amb l'*idioma provincial* a l'hora d'expressar-se i entendre les converses.⁸⁵ Justifica el mal estat de l'orgue com a conseqüència que en *el decurso de quatro años, [de 1803 a 1807, por] el polvo, el ruido extraordinario causado a motivo de la successiva construcción de retablos, composición del coro y sus remates, y también la impericia de los mansevos albañiles que, con escovar, limpiaron el órgano, necesariamente devieron ocasionar*.⁸⁶ L'orguener —que en aquesta època és *habitante en el orno de vidrio sito en el territorio dicho de la Granja d'Escarp, corregimiento de Lérida*—, relaxa les seves exigències econòmiques inicials però suplica que els canonges valorin els afegits que s'està discutint, i insisteix (en la carta que els va adreçar amb data de primers de setembre de 1803) que la Junta sí sabia de l'existència d'aquestes modificacions i afegits. Si els haguessin refusat a temps, els podria haver col·locat tots al nou orgue que estava fabricant a Castelló d'Empúries. I en el cas que s'acceptessin els additaments, voldria garantir el pagament als seus hereus.

Però en vista de la situació, Cavaillé contrataca i elabora un inventari⁸⁷ amb un conjunt de *mejoras fettas a l'orga*, o sigui, una enumeració d'elements que suposadament estaven fora de l'acordat en el contracte:

1. *Aver fet una mancha de més.*

2. *Al grand' secret, vist lo puesto que no porrà contení orga grand' et cadiretta, y a posat tres registres de recit, am son taclat corresponent, maquinària et flauttas novas de més que lo tractat. 142 flautas*

142

3. *A fet dos secrets nou per la cadiretta de 13 registres.*

82. LS 1805-1820, 57/76 f. 44v. FCV.

83. Manual notarial de Benet Clarà de Vic, any 1807, f. 363v-364r. FNV.

84. Manual notarial de Benet Clarà de Vic, any 1807, f. 364r-366v. FNV.

85. Amb la nombrosa documentació autògrafa de Jean Pierre Cavaillé es demostra que utilitza la llengua catalana en tots els seus negocis, cartes, pressupostos..., i que domina plenament l'idioma.

86. LS 1793-1805, 57/75 30-3-1802 i 9-4-1803, s/f. FCV.

87. OS 3/30 Fulls solts. FCV.

4. Al secret de las contras y a posat un registre més et 12 teclas am sas flauttas corespontents més que no era obligat. 120 flautas	120
5. Tots lo pillots [?] per fer ouvrir et tancar los registres, tant los de l'orga grand' com lo de las contras et recit y ecos y cadiretta, que fan 72, que tenian de ser de fusta, és estat precis fer o de fero per la solidat et la facilitat de poder l'organista limpiar o afinar sins portar ningun dain a detta orga.	
6. A l'orga grand' se a posat un registre en octava demés. 50 flautas	50
7. Se a fet un registre de baixsons de més et clarinets. 50 flautas	50
8. Se a fet un registre en octava de més de 44 flauttas a la cadiretta	44
9. Se a fet un registre de trompas rehals de més a la cadiretta de tres octavas compost de 39 flautas	39
	<hr/> 445

notta

En sigüent, el plan. L'organer podia fer resservir la major part de las flauttas vellas, com és estat precis, vist lo loc de posar flautas grandt sobre lo secret et que tottas las flauttas vellas abian los peus courts. Era precis en posant las flauttas vellas de lleno et altres registres de fer las flauttas grands am peus courts que nau aubria tingut solidat ni permanència. Vos, Seniories mateix, o podran veure am las flautas vellas que tinc, la major part dins las caissas de la sacristia, per proba et seguretat de lo que dic. Et és una melliura a la obra de molta consideratió et de molt import. Yo confesso que aurie tingut d'en fer part a vós, Seniories, antes de fero. Per lo tant, seria una granda satisfactió per mí que una perssona hábil, ell mateix ne fés destinatió.

Flauttas vellas que se en posat al orga.

Orga grand'

Cornetta de 7 flautas per tecla, 27 teclas	189 flautas
Dosena leno	6 flautas
Registre 28 pams de fusta	10 flautas
Registre bordó de fusta	14 flautas
Registre 14 pams de fusta	20 flautas
	<hr/> 239 flauttas

Contras

Registres 28 pams	20 flauttas
Registre de nasards de las contras	40 flauttas
	<hr/> 60

Orgue de la basílica de Santa Maria de Castelló d'Empúries.

Ecos

Al registre de cornetilla et flautats et violins 200 flautas

Cadiretta

Cornetta	81 flautas
Flautat 14 pams	24 flautas
Registre octava	36 flautas
Registre bordó	14 flautas
	<hr/> 155

Total de las flautas vellas que son posadas 654

Número des registres del grandt taclat 24	Et y a sobre dits registres	1.712 flautas
Número des registres de recit 3	Et y a sobre dits registres	224 flautas
Número des registres de contras 9	Et y a sobre dits registres	196 flautas
Número des registres ecos 6	Et y a sobre dits registres	216 flautas
Cadiretta número de registres 13	Et y a sobre dits registres	1.074 flautas

Número de las flautas de l'orga	3422 flautas
Número de las vellas que en servit	654 flautas
Número de registres de l'orga	55

Precís des registres del plan

Pactat de mon obligatió	43 registres
Al grand ^t secret tenia de y aver	1.639 flautas
A las contras	96 flautas
A la cadiretta	900 flautas
Ecos	<u>216 flautas</u>
	2.851

Y a demás al orga doze registres	12
Et de flautas de més que lo plan	571
<i>Esto es lo precís de mon obligatió et melioras que tinc fetas a la orga. [...]</i>	

Paral·lelament, el Capítol també realitza taxacions molt detallades de la feina qüestionada. La primera correspon al títol següent: *Estado del valor que tienen las adiciones hechas al nuevo órgano de la Sta Iglesia Cat^l de Vich por Dⁿ Pedro Cavaller en quanto a las que son útiles; con la declaración de las que son superfluas o inútiles, según el estado presentado por dicho Cavaller:*⁸⁸

1. *El fuelle que dice ha hecho a más de los tres de la contrata. Parece [que] no se le debe abonar ni satisfacer por cualquier causa o motivo que lo haya hecho pues era de su obliga^{on} hacer los fuelles de modo que diesen el viento necesario por dicho órgano.*
2. *Los tres registros que dice ha puesto de recit, con su teclado y maquinaria. Aunque no son ni eran necesarios pero tampoco son inútiles. Y su valor puede ser* 150 ll.
3. *En quanto a los secretos que dice haber hecho por la cadireta, por no haberla podido colocar al secreto grande del órgano que ofreció hacer con la contrata de cien conductos por haber padecido equivocac^{on}, según explica; si la Junta no le quitó el lugar señalado después de haber tomado sus medidas; parece no puede pretender cosa para ellos por no poder argüir se le haya hecho perjuicio, mayorm^{te} si se atiende que dicho factor sólo hizo el secreto grande limitado al órgano de 50 conductos en lugar de 100. El 1mo y Señores de la Junta enterados de lo que ocurriere o haya ocurrido sobre el asunto, en aquella ocasión, podrán en este particular proceder baxo las consideraciones que les dicte la prudencia según lo ocurrido.*

88. OS 3/30. Fulls solts. FCV.

4. *El registro que dice ha añadido a las contras o teclat de pies es absolutam^{te} inútil. Y aún lo son más las doze teclas de pies que dice ha añadido a los demás registros por no servir más que de confusión pues con los ocho registros a que se obligó con la contrata de doce teclas, eran más que suficientes por el órgano (aunque inusitados y nunca vistos en semejante modo y muy difícil de cualquier organista).*

5. *Los pilots que dice haber hecho de hierro, por precisión en el número 5 de adiciones y mejoras, no parece justa su demanda porque con la contrata se obligó hacer dichos pilots de madera de la mejor calidad doble y fuerte para que la obra fuese sólida y permanente. A más que dice allí habría también de hierro de la fuerza necesaria para que ninguna cosa se pudiese romper ni doblar al abrir y cerrar el organista los registros. Así lo prometió el factor en el estado en forma que está la contrata.*

6. *El registro de octava que dice en el num.6 haber añadido al [gran] órgano, es absolutam^{te} superfluo porque a más de haber otro igual en la contrata, eran sobrantes los cinco flautados que trahe la contrata. Su valor no es de más de* 70 ll

7. *El registro de baxones y clarinetes que en el num.7 dice haber añadido al [gran] órgano no era necesario porque con los cinco registros (a saber, trompa magna, trompa real, clarines, trompa de batalla y abueses que prometió en la contrata) era más que suficiente por el órgano e iglesia. Su valor es* 130 ll

8. *El registro de octava que dice en el num.8 ha añadido a la cadireta, de sólo quarenta y quatro flautas, es superfluo pues con los tres registros de flautados que contenía la contrata, eran ya suficientes por la cadireta. Su valor son* 60 ll

9. *El otro registro de solas tres octavas de trompas reales que dice en el num.9 haber añadido a la cadireta, y compone 39 flautas, si bien que superfluo por haber en la contrata tres registros de lengüetería (a saber orlus, clarinetes y voces humanas). Su valor son* 85 ll

Finalmente todo lo que dice el factor en la nota inmediata sobre las flautas del órgano antiguo, es desatendible porque la Junta las cedió en el estado en que se hallaban, pudiéndose servir de las que fueren útiles para el nuevo órgano, sin evicción de quantas podían y debían servir. Y con su virtud es voluntario todo lo demás que dice, explica y recopila sobre número mayor de flautas y registros que ha añadido. [...]

i la segona tracta exclusivament dels registres de pedal/contres.⁸⁹ Cavallé admet que *...confesso que aurie tingut d'en fer part a vós, Seniories, antes de fero, per lo tant, seria una granda satisfacció per mi que una persona hàbil, ell mateix me fes destinatió, o sigui que li donin instruccions del que s'ha de fer. Fins i tot*

89. OS 3/30. Fulls solts. FCV.

el Capítol sol·licita la presència de l'orguener Joan Font⁹⁰ perquè analitzi l'estat d'alguns registres de l'orgue.⁹¹

Després d'aquesta correspondència notarial, ja no disposem de més informació relativa a la figura de Jean Pierre Cavaillé. Només la infausta notícia de la seva mort a Llançà l'any 1809. Són temps de guerra amb França.

Però serà el 26 de març de 1814⁹² quan localitzarem a Dominique Cavaillé-Coll a Vic amb el seu germà Martin Cavaillé-Fabry per solucionar el conflicte patern i altres temes pendents amb la Junta de Comerç de Barcelona.

Probablement arran de la mort de Jean Pierre Cavaillé (1809), sorgeixen discrepàncies entre els dos germans Cavaillé (el tercer germà, Auguste Cavaillé-Fabry, ja és mort el 1814)⁹³ a causa de l'herència i que se solucionaran signant entre ells dos una escriptura de pactes i concòrdia.⁹⁴ Dominique renuncia, entre d'altres coses, a *todo quanto se ha de cobrar en Vich [...] sobre los aumentos hechos al órgano de la Santa Yglesia Catedral de Vich [...]. Si [...] Martín Cavallé y Fabri recibiese del Cavildo de la Santa Yglesia de Vique una cantidad menor de mil libras catalanes, su hermano Domingo Cavallé y Coll se obliga en pagar lo que pudiese faltar, hasta el finiquito de las mencionadas mil libras catalanas. Y si se cobrase más de mil libras, el excedente pertenecerá a dicho Martín Cavallé y Fabry [...].* Dominique cedeix els poders al seu germà perquè cobri una quantitat —que acordarà Martin amb el Capítol— en concepte dels afegits del seu pare. Aquesta quantitat serà establerta en 1.200 lliures que Cavaillé Fabry rebrà mitjançant escriptura notarial en data de 3 de març de 1815.⁹⁵

A partir d'aquest moment, el deute del Capítol vigatà està saldat i el llinatge Cavaillé quedarà deslligat per sempre de l'orgue de la catedral de Vic.

5. Descripció final de l'orgue

5.1. Caixa o moble

El contracte estableix que el bisbe i la Junta decidiran l'estil de la caixa. Aquesta es dissenyarà en un particular estil neoclàssic, segons els nous gustos imperants de l'època. La documentació no ens revela el nom del seu autor però la semblança de petits detalls decoratius entre el moble de l'orgue dels Dolors de Vic (1805) —existent actualment i obra de Josep Duran— i el de la catedral, ens fa deduir que aquest en sigui el constructor.

El moble del de la catedral, de marcades línies horitzontals, està dividit en dos cossos separats per la trompeteria de batalla. La part inferior consta de vuit pilastres d'ordre jònic que coincideixen amb les línies verticals dels castells de tubs

90. Joan Font serà contractat el 1814 per afinar i mantenir l'instrument dos cops a l'any per 75 lliures anuals. Manual notarial de Manuel Colí de Vic, any 1814, f. 185r. FNV.

91. OS 3/30. Fulls solts. FCV.

92. LS 1805-1820, 57/76 f. 155 i f. 157. FCV.

93. Manual notarial de Francesc Portell de Barcelona, any 1814, f. 690r-692v. AHPB.

94. LS 1805-1820, 57/76 f. 155 i f. 157. FCV.

95. OS 3/30. Fulls solts. FCV.

Orgue de l'església dels Dolors de Vic. Moble de Josep Duran (1805).

de la part superior. I es distribueixen uns plafons de fusta treballada amb cardina (motiu ornamental basat en fulles de card) que permeten la sortida del so de la cadireta i de les contres en direcció al cor capitular. Al centre, la consola en finestra. La part superior està formada per cinc castells de tubs —el central, dels de majors dimensions— que formen un total de 25 flautes. El primer, tercer i cinquè estan coronats amb frontons corbats complementats amb garlandes i decoració de rocalla. L'àtic s'acaba amb una teulada en forma piramidal. Com a motius al·legòrics, un bon grapat de *puttis* o angelots amb instruments musicals. La part posterior de l'instrument estarà formada per la mateixa distribució de castells i elements decoratius que a la part davantera, però els espais dels tubs estaran tancats per plafons de fusta treballada i decorats amb pintures.

5.2. Característiques tècniques i mecàniques de l'orgue

Disposa de 4 manxes d'unes mides aproximades de 4 peus d'amplada i 8 de llargada.

Un secret per a l'orgue major i recitatiu, dos secrets per a la cadireta, un secret de contres, i suposem que un altre per als ecos. Amb quatre teclats manuals i un pedaler.

Nombre total de registres: 55. Nombre aproximat de tubs: 3.400.

5.3. Disposició dels registres

Cadireta (50 tecles [Do1 a Re5, menys Do#1])

Flautat 14'

Flautat bordo 14'

Flautat 7'

Octava (Sol1 a Re5)

Dobleta *o* *altrament dit quinsena lleno*

Nasard 12na

Nasard 17na

Nasard 19na

Lleno vintidosena ^x

Lleno cimbalet ^x ⁹⁶

Corneta V (Do3 a Re5)

Trompa Real (Do2 a Re5)

Cromorn *o* *altrament dit orlus*

Clarinet (en batalla), 27 flautes als tiples y *los baixos a la octava dels orlus*

Veü humana

Orgue major (50 tecles [Do1 a Re5, menys Do#1])

Cara 28' (Do1 a Si2, tapats)

Flautat 14'

Flautat 14'

Flautat bordó 14'

Flautat 7' *altrament dit octava*

Octava

Nasard 12na

Nasard 15na

Nasard 17na

Lleno dobleta *altrament dit quinsena*

Corona Lleno ^o

Lleno quinsena ^o

Lleno vint-i-dosena ^o

Lleno cimbalet ^o

Registre Lleno ^o

Lleno de tres ^o ⁹⁷

Corneta Magna (Do3 a Re5)

Trompa Magna (primera octava greu de 14 palms)

Trompas Reals

Trompas de Batalla (en batalla)

Tiples de clarí 14' (en batalla)

Baixos de clarí de 7' (en batalla)

Baixons/clarinets

Oboesses (32 tubs) y *los baixos en orlus*

Ecos (27 tecles mòbils en un teclat de 50 notes, Do3 a Re5)

Flautat 14'

Corneta V

Clarinet

Veü humana

Recitatiu (27 tecles mòbils en un teclat de 50 notes, Do3 a Re5)

Registre indeterminat I

Registre indeterminat II

Registre indeterminat III

Pedal/Contres (24 tecles [Do1 a Do3, menys Do#1])

Registre fusta 28' obert

Registre fusta 14' obert

Registre fusta 7'

Nasard 12na d'estany

Nasard 15na [d'estany]

Nasard 17na d'estany

Bombarda 28'

Trompas Reals

Clarí 7'

6. Intervencions posteriors i destrucció de l'instrument

Reprement la història d'aquest instrument a partir del 22 de febrer de 1813, comencen a sorgir anotacions a les actes sobre reparacions que necessita *lo orga de esta Yglesia per no haver-se adobat ni afinat des de que fou fet*⁹⁸ i que *estiga exposat a perdre-se del tot*.⁹⁹ Joan Sala hi treballarà del maig al juny de 1814.¹⁰⁰

97. *Aquestos sis registres* [assenyalats amb ^o], *un o dos registres los faran tocar tots, porque los uns no tocan sens los altres quant tocan lo lleno*.

98. Recordem que Jean Pierre Cavaillé, l'11 de setembre de 1807, ja es va oferir a solucionar els problemes que tenia l'orgue. Manual notarial de Benet Clarà de Vic, any 1807, f. 364r-366v. FNV.

99. LS 1805-1820, 57/76 f. 132v. FCV.

100. LS 1805-1820, 57/76 f. 165 i f. 166. OS 1578-1878, 3/26 f. 142v. AC 1814-1875, 54/262 f. 397. FCV.

96. *Aquestos dos registres* [assenyalats amb ^x], *un sol registre los obrirà y tancarà*.

Davant la fragilitat de l'instrument, el Capítol acorda contractar unes conductes de manteniment el 5 de juliol de 1814 amb l'orguener Joan Font¹⁰¹ de Barcelona el qual *afinarà la llenguataria y, com no sie grave cosa, compondrà degudament la dita orga*¹⁰² dues vegades l'any per la quantitat anual de 75 lliures, que s'allargaran fins a l'any 1821.

L'any 1826 es paguen més de 39 lliures per *limpiar el orga*. Dels anys 1829 al 1833 es pressupostaran 600 rals *para la conservación y reparación del órgano*.¹⁰³ El 1842 es dedicaran 800 rals *al órgano y su fuelista*;¹⁰⁴ i el 21 d'abril de 1843, amb una catedral *tant plena de pols y telarañas*, escriuen a l'orguener de Manresa (probablement els orgueners Obradors) perquè vingui a afinar l'orgue.¹⁰⁵ Finalment serà el mallorquí Antoni Portell Fullana (Llucmajor, 1806 - Amèrica, 1867) qui ho farà, tal com consta en una carta que va enviar el Capítol de Girona al de Vic sol·licitant-li informació sobre la feina feta per aquest orguener.¹⁰⁶ En sessions capitulars dels dies 30 de gener i 24 de febrer de 1857, se sol·licita que sigui afinat i *recomposat*, tasca que serà encarregada a Joan Obradors.¹⁰⁷

En aquesta època, les pinzellades que anem rebent documentalment són clarament insuficients per conèixer les transformacions que patirà l'instrument durant tots aquests anys. Però un important manuscrit,¹⁰⁸ del febrer de 1857 i amb el nom *Descripción y noticias históricas de los órganos de todas las catedrales de España y de algunas iglesias*,¹⁰⁹ ens oferirà descripcions (tant fòniques com artístiques) de nombrosos instruments de tot el país¹¹⁰ [...], *por mandato de los Il^lmos Señores Diocesanos y remitidas al Ministerio de Gracia y Justicia con motibo de una Real Orden circular derigidas a aquellos, a petición mía, con fecha 20 de Diciembre de 1856, por el Exc^{mo} Sr Ministro D. Manuel Seijas Lozano* [...]. L'informe de Vic ens tramet el següent:

Este órgano fué construído por Mr Cavallé-Coll (Domingo), de nación francés, y concluído en el año 1802.

[La] arquitectura [del mueble del órgano], que es de orden corintio compuesto, está magníficamente adornada de muy buena escultura, trabajada y dorada con primor.

101. Que ja va emetre un veredict sobre l'estat de determinades parts de l'orgue l'any 1803.

102. Manual notarial de Manuel Colf de Vic, any 1814, f. 185r. FNV.

103. LS 1837-1855, 57/78 s/f. FCV.

104. LS 1837-1855, 57/78 s/f. FCV.

105. LS 1837-1855, 57/78 s/f. FCV.

106. GALDÓN ARRUÉ, Montí. «Els orgueners que treballaren a la catedral de Girona durant els anys 1800-1850». *Revista Catalana de Musicologia* [Barcelona], núm. II (2004), p.173.

107. LS 1856-1864, 57/79 f. 33 i f. 37-38. FCV.

108. Gentilesa del doctor Louis Jambou, professor emèrit de la Universitat París IV-Sorbona (França).

109. 136/D-002, *Guía del organista*. Colección de Fondos Javier Solaun. EAVM.

110. Entre aquests instruments hi seran els de les catedrals de Barcelona, Lleida, Solsona, Tarragona, Vic i la col·legiata de Tremp.

Diez y seis pilastras, con sus capiteles y demás correspondientes a su arquitectura la circuyen a distancias proporcionadas. Sus cuatro caras de igual perfección en todo dan, al que lo mira de una ojeada, la idea de un edificio imponente y agradable a la vista. La principal fachada está por la parte interior del coro y en ella tiene el organista su asiento con un respaldo unido a una barandilla de columnitas y cornisa que, con otros adornos de escultura, circuye con simetría todo el coro, que contiene 83 sillas (inclusa las del 1^lmo Sr Obispo).

En la parte opuesta se halla la cadereta cuyas máquinas y requisitos están colocados en la parte de adentro.

El flautado mayor de fachada, o sea cara, como se llama en Cataluña, está colocado y distribuído en cinco torres asentadas sobre la cornisa. Y en el friso de ésta, hay seis juegos de lengüetería que son: Trompa de Batalla, Clarines, Orlos, Clarinete y Oboe de recit.

En la torre principal de en medio, que remata en una cúpula coronada de un ángel que colocado en medio de otros diez tocando varios instrumentos [el cual] parece dirigirles, se ve al rey David tocando el arpa así como algunas pinturas debidas al talento del pintor D. Mariano Colomer.¹¹¹

Debajo del órgano hay una pequeña estancia con cuatro puertas. Una de ellas da a la escalera por donde se sube al órgano y otra va a los fuelles que son cuatro de construcción antigua. Las dimensiones totales del instrumento son 47 palmos catalanes de largo, 12 de fondo y 54 de elevación contados desde las contras hasta la cima del ángel colocado en la extremidad superior del instrumento. Su interior se halla dispuesto con sus escaleras y tablados de manera que el órgano pueda reconocerse todo cómodamente.

Tiene 4 teclados manuales y uno para los pies. El 1º de aquellos, cuya extensión es de cuatro 8as y dos notas, de Do a Re, pertenece a la cadereta; el 2º con la misma extensión que el precedente, al órgano principal; el 3º, con la extensión de dos 8as y siete notas, de Sol a Re, corresponde al recitado; y el 4º, con la extensión de dos 8as, pertenece a los ecos. El teclado de los pies tiene 25 pisas, o sea dos 8as de extensión, y cuyos juegos funcionan independientemente de los de los otros teclados.

Tiene 53 juegos que recorren, según el sistema francés, toda la extensión del teclado y cuyos nombres y distribuciones es como sigue:

111. Que ja va pintar les portes de l'orgue de l'antiga catedral romànica l'any 1775.

112. *De madera*.

113. *Este empieza en do grave y recorre dos 8as y un tono.*

114. *Empieza en do agudo y recorre dos 8as.*

Teclado 1º	Teclado 2º	Teclado 3º	Teclado 4º	Teclado de los pies
1. Cara de 14'	1. Cara de 28'	1. Corneta	1. Flautado de 14'	1. Flautado mayor de 28'
2. Bordón de 14'	2. Cara de 14'	2. Oboe	2. Bordón	2. Flautado de 14'
3. Octava	3. Bordón	3. Trompa	3. Flautado de 7'	3. Flautado de 7'
4. Flautado de 7'	4. Flautado de 14' ¹¹²		4. Cornetilla	4. Nasardo en 12ª
5. Lleno en 12ª	5. Octava			5. Nasardo en 15ª
6. Lleno en 15ª	6. Flautado de 7'		Lengüetería	6. Nasardo en 17ª
7. Nasardo en 19ª	7. Lleno en 12ª		5. Violines	
8. Nasardo en 17ª	8. Lleno en 15ª		6. Voz humana	Lengüetería
9. Nasardo en 12ª	9. Lleno forniture			7. Bombarda
10. Corneta	10. Nasardo en 12ª			8. Trompeta real
	11. Nasardo en 15ª			9. Clarín en 8ª
Lengüetería	12. Nasardo en 17ª			
11. Cromorno	13. Nasardo en 19ª			
12. Clarinete	14. Corneta			
13. Trompa real				
	Lengüetería			
	15. Bombardas			
	16. Trompa real			
	17. Trompas de batalla			
	18. Clarines			
	19. Bajón			
	20. Octava de orlos ¹¹³			
	21. Clarinete			
	22. Voz humana			

[...]

Amb aquesta valuosa descripció de l'instrument, ens podem fer una idea exacta de les seves característiques després de les intervencions de Joan Font (1814) i d'Antoni Portell (1843).

A la dècada de 1860 apareixerà en escena un dels orgueners catalans més importants de l'època: Gaietà Vilardebó († Sant Gervasi de Cassoles, 11 de juliol de 1883). Treballarà a Vic el febrer de 1861¹¹⁵ reparant-hi les manxes i *recomposant-lo* per 850 lliures; i el juliol de 1868,¹¹⁶ quan presentarà un pressupost de 4.500 rals per netejar, afinar i *adobar* l'instrument (quantitat que el Capítol rebaixarà a 4.000 rals). No s'especifica si Vilardebó va acceptar el nou preu ofert i si finalment hi va treballar.

El 23 de desembre de 1876¹¹⁷ s'anomena la *recomposición del órgano y de los fuelles* amb la signatura d'un contracte establert amb un orguener anònim, repentin-se l'anonimat el 31 de maig de 1879.¹¹⁸

Però el juliol de 1885, l'orgue de la catedral té els pulmons en un estat tan greu que el Capítol decideix avisar un orguener de Barcelona i *llogar ynterinamente* un harmòniom per acompanyar el cor.¹¹⁹

Els canonges hauran d'esperar fins al 27 de setembre de 1889,¹²⁰ per començar a establir contactes amb diferents orgueners: Baptiste Puget (1849-1940)¹²¹ de Tolosa de Llenguadoc, Eugeni Nicolau († 1891)¹²² de Barcelona i Juan Florenzano de la Selva del Camp.

Després d'analitzar-los, el Capítol s'inclina —en data 13 de març de 1891—¹²³ vers la proposta de Juan Florenzano. Malauradament, no s'ha trobat el document amb els pactes que detallin quins seran els arranjaments i modificacions que partirà l'instrument.

Els amplis i ben detallats pressupostos¹²⁴ de Baptiste Puget (presentats entre 1889 i 1891) inclouen un nombre considerable de modificacions a l'orgue. Les dues principals es basen en un total remodelatge dels cossos de recitatiu i ecos (reduint-los a un de sol) amb l'aplicació de la màquina pneumàtica.

115. LS 1865-1876, 57/80 f. 199 i f. 201. FCV.

116. LS 1865-1876, 57/80 f. 141 i f. 143. FCV.

117. LS 1865-1876, 57/80 f. 335. FCV.

118. LS 1877-1883, 57/81 f. 90. FCV.

119. LS 1884-1889, 57/82 f. 65-66. FCV.

120. LS 1884-1889, 57/82 f. 174. FCV.

121. Que en aquells moments estava construït i inaugurant un instrument a l'església de la Concepció de Barcelona. Hemeroteca: *La Vanguardia* (11 d'agost de 1889) i *La Dinastia* (14 d'agost de 1889).

122. Construirà el 1886 l'orgue del convent d'Elisabets de Sarrià, i el 1890 el del reraltar de la basílica de Montserrat.

123. LS 1890-1899, 57/83 f. 64-65. FCV.

124. OS 3/30, fulls solts. FCV.

Enumero diversos punts de les propostes de Puget:

1. Aplicació d'una màquina pneumàtica¹²⁵ i pedals de combinació:

1º a llamar el grande órgano sobre el 1er teclado

2º a llamar el 2º teclado sobre el 1º

3º a llamar el 3º teclado sobre el 1º

4º a llamar la octava baja del g.o. sobre el 1º teclado

5ª espresión con la vástula

6ª tirajes del grande órgano a las pedales

7ª poder dar la tempestad

2. Teclats. Posar-los com els d'un piano i seran fets de marfil. Es reduirà els quatre teclats a tres, *componiéndose el Eco y Recit en un mismo*. I canviaria l'ordre dels teclats: el primer seria el *grande órgano*, el segon la cadireta i el tercer el recitatiu.

El gran recitatiu constaria de 56 notes amb 10 registres, quasi tots nous (bordó 16', bordó 8', gamba, veu celeste, flauta 8', flauta o octaví 4', trompeta harmònica, clarins 4', oboè-fagot i veu humana).

3. Reparar tots els mecanismes de teclats.

4. La tuberia serà netejada, arreglada, harmonitzada i s'entonarà, sobretot, els registres de pedal.

5. *La cadireta, mal plazada como efecto, [...] la modificaría y ajustaría [...]. Por esto hay que separar los dos secretos poniendo uno a cada parte, cerca [de] la fachada del coro.*

6. Les manxes estan ben construïdes però s'hi ha de fer alguna modificació en la distribució del vent en els diferents secrets.

7. La disposició de l'orgue s'alterarà en dos registres: la veu humana (que està *inservible*) serà substituïda per una gamba de 8'. I un ple o un nasard, per un salicional.

125. Baptiste Puget defineix què és una màquina pneumàtica: «*La máquina neumática es una máquina compuesta de todo un aparato mecánico, y de cincuenta y seis pequeños fuelles, y cincuenta y seis teclas; por medio de esta máquina, los teclados van casi como los de los pianos; por más que el organista llama con los pedales. El funcionamiento de esta máquina es muy simple; el teclado toca solamente una pequeña supapa [= del francés "soupape" = ventallola] a doble efecto y hundiendo el teclado, la pequeña supapa da lugar al aire comprimido la cual hace abrir la pequeña mancha y es con esta pequeña mancha es del modo que se hacen los diferentes acoplamientos, se comprende fácilmente que el teclado en poniendo en movimiento la pequeña supapa, la dureza es siempre igual y que la pequeña mancha es la que hace funcionar las supapas de los diferentes secretos.*» *Proyecto de los detalles de la reparación y aumentación del órgano de la Iglesia Catedral de Vich*. OS 3/30, fulls solts. FCV.

8. Construiria una caixa d'expressió¹²⁶ (malgrat que no ho concreti, destinada a aquest nou tercer teclat de recitatiu).

Un altre orguener que presentarà un pressupost¹²⁷ entre els anys 1889 i 1890 serà Eugeni Nicolau. Detallem les característiques principals:

1. Els quatre teclats seran nous, fets de marfil.

2. A l'orgue major, s'afegirà un registre de gamba (12 tubs de baixos de fusta i la resta d'estany), un fagot (de mà esquerra, 25 notes [Do1 a Do3]) i una flauta travessera (sencera); però per poder encabir-los, haurà d'excloure un nasard, un ple i la veu humana.

3. La cadireta (primer teclat) s'haurà de netejar, harmonitzar i afinar.

4. El recitatiu (tercer teclat) no es pot augmentar de registres però suggereix desallotjar la corneta i col·locar-hi un altre joc, a gust de l'organista.

5. Els ecos (quart teclat) seria el cos expressiu, tancat tot ell dins d'una caixa *la cual se abre con unas persianas como se hace en todos los órganos modernos por medio del pedal*. El faria tot nou, amb un secret de Do1 a Fa5 de roure i aprofitaria els registres de mà dreta que estiguessin en bon estat. Els registres resultants serien gamba, celeste, bordó de 8', octava, quinzena, cornetilla, trompeta real i veu humana.

6. Pedals de combinació:

1º Pedal de enganche del Grande Órgano a la cadireta.

2º Pedal de enganche del Grande Órgano a la espresión.

3º Pedal de trémolo.

4º Pedal de espresión.

7. Reparar les manxes.

Fins aquí tenim els trets principals de les propostes que oferien al Capítol els orgueners Puget i Nicolau per la reparació de l'orgue.

Els canonges també proposen pintar i daurar el moble de l'orgue però finalment desestimaran la iniciativa per uns *inconvenients* que no s'especifiquen.¹²⁸ Davant la costosa reparació, el bisbe de Vic, Mons. Josep Morgades i Sils, paga la totalitat de la despesa.¹²⁹ Visurat i pagat l'orgue, Florenzano garanteix la seva obra per un

126. «*La voz de espresión es una grande caja o cambre, de madera roble del norte y uno de los lados con puertas movibles, que abriéndolo o cerrando, dan la voluntad al organista de hacer fuerte o piano la voz por medio de un maquinismo que lo coge todo a la vez y usándolo por medio de una pedal. Esta caja está puesta en el interior del órgano, en el recit, conteniendo adentro todos los tubos que hay colocados.*» OS 3/30, fulls solts. FCV.

127. OS 3/30, fulls solts. FCV.

128. LS 1890-1899, 57/83 f. 84 i f. 85. FCV.

129. LS 1890-1899, 57/83 f. 13 i f. 91. FCV.

termini de tres anys i aconsella als canonges efectuar una afinació del flautat i una neteja general un cop a l'any.

Però exhaurida —justament— la garantia de la *recomposició* feta per l'orgue-ner italià, el desembre de 1896, tornen —altre cop!— les queixes dels capitulars davant la situació de l'orgue.

Definitivament, i davant d'una situació pràcticament insostenible, recapaciten i sol·liciten els serveis de François Puget (familiar de l'anterior Puget que ja havia presentat els pressupostos els anys 1889-1890). El bisbe dóna el vistiplau —el 14 d'agost de 1897— perquè es repassi i repari l'orgue, llegint el plec de condicions presentat per l'orgue-ner en el seu projecte de restauració.¹³⁰ Aquest cop el cost de la despesa ascendirà a 650 pessetes i el constructor es compromet a afinar l'instrument a to normal *de manera que pueda alternar y concordar con los instrumentos de viento de la orquesta*, a posar un pedaler totalment nou (*...conforme a las medidas dadas por el congreso de Malines*), a col·locar un trèmol, a desmuntar, netejar i arranjar tots els tubs, també a solucionar els traspessos existents als secrets, tancar els forats de les manxes, reharmonitzar els registres de llengüeteria *quitándoles el sonido gangoso y estridente que ahora tienen*, i reparar totes les peces que estiguin defectuoses. El termini per finalitzar l'obra queda establert inicialment *dentro de la primera decena del mes de octubre* de 1897. Però diverses dificultats laborals de François Puget faran que s'endarrereixi l'entrega de l'instrument fins al 28 de juny de 1898¹³¹ (data corresponent a la visura de l'orgue per part dels organistes de la catedral i de la Casa Missió) i que s'incrementi el cost inicial de la reparació. Aquests dos músics exposen al Capítol que els registres de fons —tant de l'orgue major com de la cadireta— han guanyat molt en intensitat i conserven un so agradable i dolç; els de llengüeteria han perdut aquell so estrident i són ideals per realitzar tasques de solista; les contres de fusta responen molt bé i les de llengüeteria són molt més sonores; els mecanismes (secrets, trèmols, pedaler i manxes) funcionen correctament. O sigui, un orgue romantitzat.

Per enèsima vegada, i contràriament a l'anterior visura, en principi tan favorable, l'orgue tornarà a patir dificultats sense haver transcorregut ni un any des de la seva entrega per part de François Puget. El dia 5 d'abril de 1899, *el órgano vuelve a estar descompuesto, acordándose que mientras no se haga la reparación necesaria, se sirva el organista del armónium*.¹³²

Immediatament, deu dies després de l'acta anterior, el Capítol sol·licita els serveis de Francisco Teppati, el qual analitza la situació del monumental però ruïnós instrument. En la conclusió que extreu indica que els problemes que sofreix provenen principalment del mal estat de les manxes, aconsellant canviar-les de lloc, fent-hi una reparació general. Mentre els canonges estudien la proposta de Teppati, l'italià s'ofereix per reparar transitòriament les manxes perquè l'instrument sigui utilitzat a les properes funcions de Setmana Santa. Les actes capitulars no esmenten com va acabar aquesta situació.

130. OS 3/30. Fulls solts. FCV.

131. LS 1890-1899, 57/83 f. 418-419. FCV.

132. LS 1890-1899, 57/83 f. 444. FCV.

I, per finalitzar, les dues darreres notícies referents a l'orgue estan datades, l'una, el 14 d'agost de 1900, quan un afinador anomenat Alberto Demares s'ofereix al Capítol per ser l'encarregat del manteniment de l'instrument a canvi d'una pensió anual de 100 pessetes (sol·licitud que va ser denegada); i l'altra, el 20 de setembre de 1927, quan el Capítol es planteja la possibilitat de traslladar el cor central, juntament amb l'orgue, al presbiteri principal de la Seu (iniciativa que es va desestimar).

A partir d'aquí, es desconeix qualsevol intervenció al formidable orgue de Jean Pierre Cavallé. Només l'acció fatal i catastròfica d'uns malànimes que el dia 21 de juliol de 1936 van fer desaparèixer un dels instruments més emblemàtics de Catalunya.

Apèndixs documentals i fotografies

Document I

1796 [sense data determinada]

Primer pressupost d'orgue nou de Jean Pierre Cavallé.

OS 3/30. Fulls solts. FCV.

1796

I

Estat sustancial del orga de 28 palms complet

*Premier estat del 28 complet*¹³³

I *Six manches de 14 palms*

3^a *Quatre taclats de 50 teclas*

4 *Taclat per las contras 25 teclas*

Un secret per l'orga grand', dividit en quatre parts de 24 *Registres*

Altre secret que prendrà lo vent al grand' secret per los clarins cla 7 *Registres*

En total, lo grand' taclat farà sonar 30 *Registres*

Un secret per la corneta de recit de 5 registres 5 *Registres*

Un secret de contras, dividit en dos parts de 13 registres 13 *Registres*

Un secret de ecos de 6 registres 6 *Registres*

Un secret per la caderetta, dividit en dos parts de 16 *Registres*

En total, a dit orga ha de y aver 70 *Registres*

133. Al darrere del document.

Al grand' secret, los registres següents:

1 cornetta magna	12 nazard' En 17 ^{na}
2 cara de 28 palms	13 nazard' en 15 ^{na}
3 un registre 14 palms, la cara	Leno
4 un flautat bordó 28 palms	14 quinzena larga
5 dozena larga	15 dozena a 2 flautas per tecla
6 fluta alemanda	16 cornona ¹³⁴ leno de 4 flautas per tecla
7 flautat bordó entonació 14 palms	17 cimbalió de 4 flautas per tecla
8 basse de viola	18 cimballet de 4 flautas per tecla
9 un registre de 7 palms	19 ¹³⁵ un registre 24 ^{na} dos flautes per tecla
10 registre de nazard' 10 ^{na}	20 registre bombardarda
11 nazard' en... 12 ^{na}	21 trompas rehals
	22 registre de clarí
	23 veu humana

<i>Registres de clarins posat a la façana del orga</i>	<i>Cornetta recitativa que correspond' al tercer teclat</i>
24 un registre de clarí de batalla	1 flutta conica ditta alemanda
25 un registre de clarí de mà dretta	2 flautat bordó
26 un registre baissions mà esquera	3 cornetilla de 4 flautas
27 un registre aut boissons ¹³⁶ mà dreta	4 trompeta de recit
28 un registre de baissions en orlus	5 haut boissons ¹³⁷
29 un registre de clarinetta natural de mà dretta	
30 un registre de clarí en 15 ^{na}	

<i>Registres de las contras:</i>	<i>Cadiretta:</i>
1 flautat de 28 palms	1 cornetta
2 flautat de 14 palms	2 cara de 14 palms
3 flautat de 14 palms	3 octava de 7 palms
4 flautat de 7 palms	4 flautat bordó entonació 14 palms
5 flautat de 7 palms	5 un registre de fluta a l'unísono de 7 palms
6 nazard' en 12 ^{na}	6 un registre de nazard' en 12 ^{na}
7 nazard' en 15 ^{na}	7 un registre de nazard' en 15 ^{na}
8 nazard' en 17 ^{na}	8 un registre de nazard' en 17 ^{na}

134. Corona.
135. Originalment «29».
136. D'«hautbois» que significa oboè en francès.
137. *Idem* anterior.

9 bombardarda	9 un registre de nazard' en 19 ^{na}
10 trompas de batalla	10 un registre 15 ^{na} leno
11 trompas de batalla	11 fourniture leno de 4 flautas per tecla
12 clarí de 7 palms	12 cimballet leno de 4 flautas per tecla
13 clarí de 7 palms	13 registre de trompas rehals
	14 registre de clarí de 7 palms
	15 registre orlus ou cromorna
	16 registre de musetta

Ecos ou violines:

1 registre flautat a l'unison de 14 palms
2 registre de flautas bordó
3 cornetilla
4 registre de clarí
5 registre d'orlus
6 registre de veu humana

Total des registres de ditta orga: 70

La vallor de ditta orga, en feyent servir totas las flautas de l'orga vell que serian supceptiplas de donnar lo ton corresponent, judici que val sin y comprendre la caissa: quinze mil cinq centas liuras 15.500 ll.

Document II

[1796 - Sense data determinada]

Pressupost d'un moble per ubicar al seu interior l'orgue del primer pressupost.
OS 3/30. Fulls solts. FCV.

Estat en forma de obligació del fusté per la construcció de la caissa de una orga de 28 palms completa.

*Estat conforme la caissa de una orga de 28 palms completa*¹³⁸

138. Al darrere del document.

1 Serà fet una granda caïssa de 50 palms emplari et de alsada 55 palms, sins y comprendre los adornos de escultura que seran posats sobre la touré. Ditta caïssa serà a 5 tourés et quatre platres facées. La més grand^t touré, al mitat de ditta caïssa. Et auria 10 palms de fondari. Lo tot conformé al plan que serà convingut. Los dos grand^s paneus del corps de dessotta las cornissas de la turés seran a semblants dins de quadros en brebetats et seran d'un gruix sufisent per-qué después de y aver escultats los adornos de escultura, y quede de gruix una pulgada. Toutes los altres paneus y serà fet una platabanda toute la feigna de fusté. En general, serà fetta pròpiament travaillada et sòlida, en bons a semblasé en doubla mecha sans que y agua cap fusta ni moulura clavada ni rapostadas. Los quatre principal montants del corps del baix de la caïssa aurau 6 poulgadas; en quadrat los altres montants auran quatre pulgada de gruix. Totas la traversa de davanti del costat et del detrás auran al menos 8 pulgadas de gruix. Los montants de la granda touré, quatre pulgadas et mitx de gruix, et a las altras touré quatre pulgadas. Tots los paneus de la constructió de ditta caïssa auran una pulgada de gruix.

2 Serà fet una caïssa separada per la cadieretta. Las dos grands turés als costats et la sica al mitan. La ditta caïssa aurà 21 palms de emplari sobre 17 palms de alsada sins y comprendre los adornos que seran posats sobres las turés. La dita caïssa aurà de fondari cinq palms. Totas las altras midas seran conforme a la planta que serà firmada. Tota la ditta caïssa serà fetta de bonna fusta seca et de bonna qualitat. Totas las porttas de ditta orga seran pròpiament [i] sòlidament ferat, et d'una modo còmodo en sorta que una sola clau ouvriga totas las portas.

Totas las dos caïssas seran sòlidas et fermas, en employant tots los feros obaros que se necessita per que las dos dittas caïssas estigan fermas com una muralla mestra.

Cavaillé

Document III

[1796 - Sense data determinada]

Segon pressupost d'orgue nou de Jean Pierre Cavaillé.

OS 3/30. Fulls solts. FCV.

2

*Estat de una orga 28
menos complert que lo que
està posat en forma.*

*Estat de una orga de 28 palms
que se pot plantar a la catedral de Vich¹³⁹*

139. Al darrere del document.

Recit de 34 teclas:

*1 cara de 28 palms
2 cara de 14 palms
3 cornetta de 7 flautas per tecla
4 flautat bordó entonació 14 p
5 flauta alemanda... 14 p
6 dozena larga
7 registre en octava de 7 palms
8 bassa de viola
9 nazard^t en 10na
10 nazard^t en octava
11 nazard^t en 12na
12 nazard^t en 17na
13 octava lleno
14 cornona leno¹⁴⁰ de 4 flautas per tecla
15 cimballet leno de 4 flautas per tecla
16 cimbalion leno de 4 flautas per tecla
17 dozena leno de 2 flautas per tecla
18 trompa magna de 3 octavas
19 trompas rehals
20 veu humanas
21 clarí de batailla
22 clarí
23 bassons
24 obeunous [?]
25 bassons d'orlus*

Contras de 25 teclas:

*1 registre de 28 palms
2 registre de 14 palms
3 registre de 14 palms
4 registre de 7 palms
5 trompeta de 14 palms
6 clarí de 7 palms*

Ecos de 27 teclas:

*1 flautat de 14 palms entonació
2 cornetta de 5 flautas per tecla
3 clarí
4 veu humana*

Cadieretta:

*1 cara de 14 palms
2 cornetta de 5 flautas per tecla
3 flautat bordó
4 octava
5 flauta en octava
6 nazard^t en 12na
7 nazard^t en 15na
8 nazard^t en 17na
9 nazard^t en 19na
10 quinzena leno
11 fourniture leno de 4 flautas per tecla
12 cimballet leno de 4 flautas per tecla
13 trompa rehal
14 cromorna*

[E1] listat sobredit conté 52 registres.

Lo vallor de ditta orga, en feyent servir l'orga vel costa de totas las flautas que seran bonnas judici que val, sins y comprendri la caïssa: dotze mil quatre centas liuras.

12400 ll Bar^{sa}

140. Al darrere del document.

Document IV

[1796 - Sense data determinada]

Tercer pressupost d'orgue nou de Jean Pierre Cavaillé.
OS 3/30. Fulls solts. FCV.

3

Estat de una orga de 14 palms a la cara

Tercer estat de la planta del orga¹⁴¹

<i>1 cara de 14 palms</i>	<i>Contras de 11 teclas:</i>
<i>2 cornetta de 7 flautas per tecla</i>	<i>1 28 palms de fusta</i>
<i>3 tres octavas de 28 palms als triples et la primera octava en 14 palms</i>	<i>2 14 palms de fusta</i>
<i>4 fluta alemanda de 14 palms, la primera octava en 7 palms</i>	<i>3 14 palms de fusta</i>
<i>5 flautat bordó entonació 14 palms</i>	<i>4 7 palms de fusta</i>
<i>6 registre en octava de 7 palms</i>	<i>5 trompa de batalla</i>
<i>7 bassa de viola</i>	<i>6 clarí de 7 palms</i>
<i>8 nazardt en dozena larga</i>	<i>Ecos 27 teclas:</i>
<i>9 nazardt en dizena</i>	<i>1 flautat de 14 palms entonació</i>
<i>10 nazardt en 12na</i>	<i>2 cornetta de 5 flautas per tecla</i>
<i>11 nazardt en 15na</i>	<i>3 clarí</i>
<i>12 nazardt en 17na</i>	<i>4 veu humanas</i>
<i>13 dozena leno de dos flautas per tecla</i>	
<i>14 quinzena leno de dos flautas per tecla</i>	
<i>15 fourniture de 4 flautas per tecla</i>	<i>Cadiretta:</i>
<i>16 un cimballet de 4 flautas per tecla</i>	<i>1 cara de 7 palms</i>
<i>17 un cimbalion de 3 flautas per tecla</i>	<i>2 cornetta de 5 flautas per tecla</i>
<i>18 trompas rehals</i>	<i>3 flautat bordó</i>
<i>19 clarí de 7 palms</i>	<i>4 fluta alemanda de 3 octavas</i>
<i>20 veu humanas</i>	<i>5 fluta de 7 palms</i>
<i>21 trompas de batalla</i>	<i>6 nazardt en 12na</i>
<i>22 clarí</i>	<i>7 nazardt en 15na</i>
<i>23 bassons</i>	<i>8 nazardt en 17na</i>

141. Al darrere del document.

24 clarinetta ou obeussous
25 clarí en 15na

9 nazardt en 19na
10 quinzena leno
11 fourniture de 4 flautas per tecla
12 cimballet de 3 flautas per tecla
13 cromorna

Ditta orga est de 48 registres.

*Lo vallor de ditte orga, en feyent servir las flautas bonnas del orga vel, judici que
té des vallor: deux mill trecentas liuras 10.300 ll*

Document V

[1796 - Sense data determinada]

Esborrany dels terminis de pagament del contracte de l'orgue nou de Jean Pierre Cavaillé.

OS 3/30, fulls solts. FCV.

Sobre la construcción del órgano de la Sta Iglesia de Vich entre los S.S. Com^s Imfrascritos, con aprobación del Il^{mo} Sr Obispo y demás S.S. Diputados de la Junta de la Fábrica de dicha Cat^{hl} de una parte, y Pedro Juan Cavaillé, maestro de órganos, domiciliado en la ciudad de Barcelona, de otra. Se han tratado, ajustado y convenido los pactos siguientes:

P^{te} dicho Pedro Juan Cavaillé ofrece y promete a dicho Sr. Il^{mo} y Diputados que, del día de la firma de este papel a 2 anyos lo más, tendrá hecho, construido y puesto en estado perfecto el órgano según el plano que ha presentado de N^o [espai en blanc], pudiéndose valer para esto de todas las flautas que componían el antiguo.

Im que dicho Cavaillé deva pagar a sus costas todo los materiales y demás necesario para su construcción, y dejarlo en devida forma y estado, quedando sólo —a cargo de la Junta— el pagar la caja en que se deba colocar y disponer el lugar en que deba sentarse.

Im que dicho órgano deba estar en todo conforme al plan referido, assí en el número de flautas, registros y demás, como en su qualidad, disposición, voces y estructura, sugetándose al juicio de los maestros y otros oficiales que dicha Junta tenga a bien nombrar y deputar para su visura, examen y aprobación.

Im los S.S. Dep^s, con la aprobación de S. Il^{ma} y S.S. de la Junta, se ofrecen pagar para la obra en los términos y forma ofrecida, la cant^d de nueve mil libras. Con los pagos, es a saber, 2000 ll luego que quiera empezar la obra; 1500 ll después

de 3 messes de trabajar en ella; otras 1500, finidos los tres messes sig^{tes}; y 1500, al fin del año. Concluída y admitida la obra, otras 1500; y después de un año de afinada y reafinada, las 1000 restantes, con la condición y pacto que una vez empezada no puede dejarla hasta concluída sin licencia de S. Il^{ma} y S.S. Deput^s.

Y unos y otros prometen cumplir lo convenido, bajo obligación, es a saber los S.S. Dep^s, de todos los bienes de dicha Fábrica y dicho Cavaillé, bajo obligación de todos sus bienes, que offrezze para todos y cada uno de los cassos a que contraviniesse de los stipulados en el presente papel, dando y otorgando poder y facultad a dichos S^{sres} Dep^s para al casso de no cumplir, no solo detenerse los pagos hacederos, sino también de proceder contra él y sus bienes, por la restitución de los hechos y perjuicios que podría causarles la falta de cumplimiento, que assí lo offrezze restituir y cumplir. Y con estos pactos, lo firmamos en Vich.

Bibliografia

- ADAN FERRER, Lluís; SOLER FONTRDONA, Rafael. «La planta de la catedral romànica de Vic». *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria* [Mataró], 54 (1996).
- AMAT I DE CORTADA, Rafael d', (Baró de Maldà). *Calaix de sastre*. Barcelona (s. XVIII-XIX).
- *Viles i ciutats de Catalunya*. Edició a cura de Margarida Aritzeta. Barcelona: Barcino, 1994.
- BALDELLÓ, Francesc. «La música en la Basílica de Santa María del Mar». *Anuario Musical* [Barcelona], XVIII (1962).
- BOSOM I ISERN, Sebastià; MONTELLÀ I LLAURADÓ, Salvador de. *Orgueners, orgues i organistes de Puigcerdà*. Puigcerdà: [s.n.], 1996.
- GALDÓN ARRUE, Montí. «Els orgueners que treballaren a la catedral de Girona durant els anys 1800-1850». *Revista Catalana de Musicologia* [Barcelona], núm. II (2004).
- GALOBART SOLER, Josep. «L'orguener Mossèn Josep Galtaires (1602-1644) i la contractació, construcció i financiació de l'orgue de la parroquial de Centelles (1633-1640)». *Anuari de l'Orgue* [Barcelona - Associació Catalana de l'Orgue], III (2004-2005).
- GIRBAU TÀPIES, Valentí. *El bisbat de Vic a l'època del bisbe Veyan (1784-1815)*. Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona, 1993.
- GONZÁLEZ, Miquel. *Els orgues de les comarques de Lleida i Principat d'Andorra*. Lleida: Pagès Editors, 2007.
- GREGORI CIFRÉ, Josep Maria. «La nissaga dels organistes Vila i les famílies Vila, Alberch, Ferran i Ferrament de la ciutat de Vic al segle XVI». *Recerca Musicològica*, VI-VII (1986-1987).
- «Notes per a l'estudi de la música del Renaixement a Catalunya: Pere Alberch i Ferrament, àlies Vila (1517-1582) i la nissaga vigatana dels organistes "Vila"». *Ausa* [Vic], XIII/120 (1998).
- GUDIOL CUNILL, Josep. «De organistes y organers de la catedral de Vich». *Butlletí del Centre Excursionista de Vich* [Vic], V (1928).

- «Un organista del segle XV». *Revista Catalana* [Barcelona], V (1921).
- Lumen Domus o Annals del Convent de Santa Catharina de Barcelona* (volums I-II-III). Ms. 1005-1006-1007. Biblioteca de la Universitat de Barcelona.
- ORDEIG Mata, Ramon. «El pintor Marià Colomer i Parés (Vic, 1743-1831)». *Ausa* [Vic], XXI/154 (2004).
- PRAET, Wilfried. «The Jean-Pierre Cavaille organ at Torroja del Priorat». *The Organ Yearbook* [Duke University, Durham NC, Estats Units], Vol. XXIII (1992-1993).
- SALARICH, Joaquín. *Vich, su historia, sus monumentos, sus hijos y sus glorias*. Vic: Imp. de Soler Hnos., 1854.
- TÀSIES PLANAS, Jordi. «Els Bordons: una família de Mestres de fer orgues de Solsona (s. XVI-XVII)». *Oppidum, Revista Cultural del Solsonès* [Solsona], I (2001).
- Relación de las festivas demostraciones con que la ciudad de Vich manifestó su religión, su piedad, y su regocijo con motivo de la consagración de su nueva Iglesia Catedral, que se hizo el día 15 de setiembre de 1803 / ordenola el D. D. Segismundo Pou y Comella de Palau*. Vic: Dorca, [1803 o post.]. Biblioteca de Catalunya: Fullets Bonsoms (3653).

(IAAH)

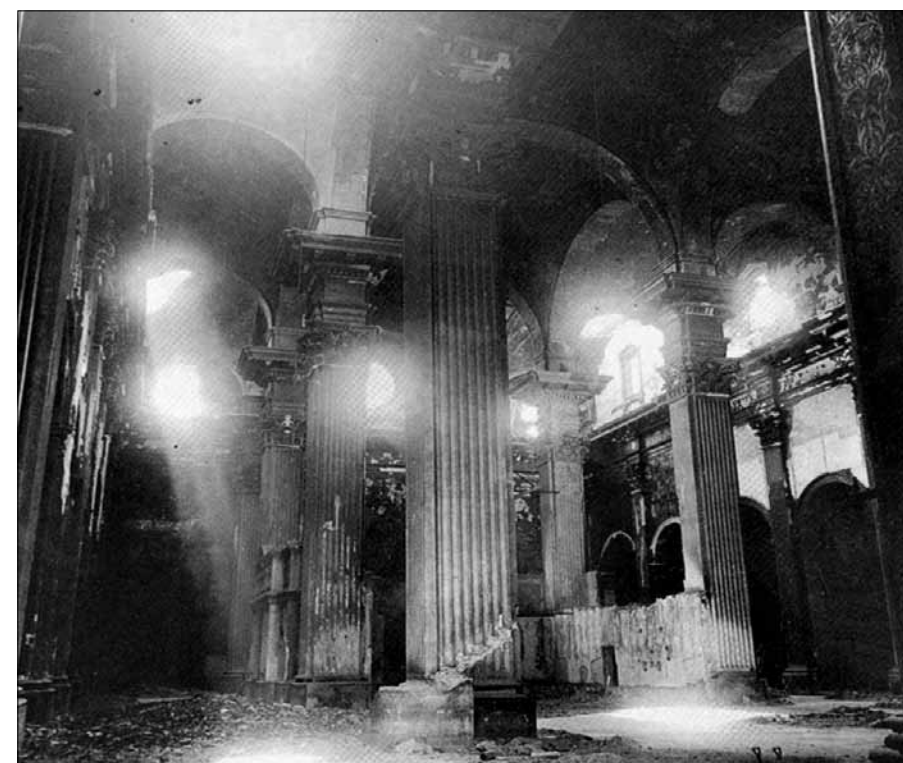
(IAAH)

(IAAH)

(ACOS)

Interior de la catedral de Vic després del juliol de 1936. (ACOS)

Façana posterior de l'orgue. (IAAH)